

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

અમદાવાદ ખાતેની ગુજરાતની ઉચ્ચ અદાલતમાં

વિશેષ ફોજદારી અરજી (ક્વાશિંગ) નં. ૯૨૪૮/૨૦૧૬

મંજૂરી અને હસ્તાક્ષર અર્થે :

માનનીય ન્યાયમૂર્તિ શ્રી જે.બી પારડીવાલા

=====

૧.	શું સ્થાનિક અખબારોના પત્રકારોને ચુકાદો જોવાની મંજૂરી આપવામાં આવે?	હા.
૨.	પત્રકારને જોવા દેવામાં આવે ?	હા.
૩.	શું ન્યાયમૂર્તિ ચુકાદાની વાજબી નકલ જોવા માંગે છે?	ના.
૪.	શું આ કેસમાં ભારતના બંધારણના અર્થઘટન અથવા તે હેઠળ કરવામાં આવેલા કોઈપણ આદેશ અંગે કાયદાના નોંધપાત્ર પ્રશ્નનો સમાવેશ થાય છે?	ના.
૫.	ન્યાયતંત્રને આધીન રહીને ચુકાદો જાહેર કરો	

=====

પ્રતીક જગદીશભાઈ ઠાકર અને ૫ અરજદારો

વિરુદ્ધ

ગુજરાત રાજ્ય અને ૧ સામાવાળા(ઓ)

=====

ઉપસ્થિત રહ્યા :

શ્રી વાય. એસ. લાખાણી, શ્રી આનંદ વી. ઠાકર સાથે વરિષ્ઠ વકીલ, અરજદાર
(ઓ) નંબર ૧-૬ માટે વકીલ

શ્રી જય એમ. ઠાકર, અરજદાર (ઓ) નંબર ૧-૬ માટે વકીલ એમ. આર. કે.
એસ. ચંદ્રાણી, સામાવાળા(ઓ) (ઓ) નંબર ૨ માટે વકીલ એમ. એસ. નિસાહ
ઠાકુર, સામાવાળા(ઓ) (ઓ) નંબર ૧ માટે એપિલિકેશન

=====

કોરમ: માનનીય ન્યાયમૂર્તિ શ્રી જે.બી પારડીવાલા

સીએવી જજમેન્ટ

તારીખ:૦૫/૦૫/૨૦૧૭

૧. ભારતના બંધારણની કલમ-૨૨૭ હેઠળ આ અરજી દ્વારા, અરજદાર-મૂળ આરોપી નં.૧ થી કના ઓએ નીચેની રાહત માટે પ્રાર્થના કરી છે:-

૯(એ) આ વિશેષ ફોજદારી અરજીને સ્વીકારવી અને મંજૂરી આપવી;

(બી) ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ ૩૦૪ અને ૩૯૫ હેઠળ આનંદ નગર પોલીસ સ્ટેશન, અમદાવાદ (પરિશિષ્ટ 'એ') અને આરોપપત્ર (પરિશિષ્ટ 'બી') માં નોંધાયેલી ૧-ગુના રજી. હોવાની એફ. આઈ. આર. ને રદ કરવી અને તેને રદ કરવી અને તેથી સત્ર કેસ નં.૧૫૩/૨૦૧૬ માં દાખલ કરાયેલ આંક.૬ નીચેની અરજીને કહ્યા અધિક જિલ્લા ન્યાયાધીશ, અમદાવાદ (ગ્રામીણ) સમક્ષ પડતર રાખીને ક હી અતિરિક્ત જિલ્લા ન્યાયાધીશ, અમદાવાદ (ગ્રામીણ) દ્વારા પસાર કરાયેલા ૨૦.૧૦.૨૦૧૬ તારીખના આદેશને રદ કરીને તેને રદ કરવાની મંજૂરી આપવી. > ન્યાયના હિતમાં સેશન્સ કેસ નં.૧૫૩/૨૦૧૬ (પરિશિષ્ટ 'C') માં;

(સી) ન્યાયના હિતમાં ક હી એડિશનલ ડિસ્ટ્રિક્ટ જજ, અમદાવાદ (ગ્રામીણ), અમદાવાદ સમક્ષ પેનિંગ સેશન્સ કેસ નં.૧૫૩/૨૦૧૬ ની આગળની કાર્યવાહી પર રોક લગાવવી;

(ડી) ન્યાયના હિતમાં, કેસની હકીકતો અને સંજોગોમાં યોગ્ય, ન્યાયી અને યોગ્ય માનવામાં આવે તેવી અન્ય અને વધુ રાહત/ઓ આપવા;

૨. ફરિયાદી પક્ષના કેસનો સારાંશ નીચે મુજબ આપી શકાય:-

૨.૧ સામાવાળા નં.૨ અહીં લગભગ ૧૧ વાગ્યે ૨૯/૦૯/૨૦૧૧ પર બનેલી ઘટના માટે ૩૦/૦૯/૨૦૧૧ પર એફ. આઈ. આર. નોંધવામાં આવી છે:૦૦ રાત્રે વહેલા.૨૮/૦૯/૨૦૧૧ પર ઘરે હતા ત્યારે પ્રથમ માહિતી આપનારને લગભગ ૧૧ વાગ્યે એક અનામી ફોન આવ્યો:૦૦ રાત્રે વહેલા. તેને મોબાઈલ નં.૮૪૬૦૪૯૭૬૪૭ પરથી ફોન આવ્યો.જે વ્યક્તિએ તેને ફોન કર્યો તેણે પૂછ્યું કે પ્રથમ માહિતી આપનાર સ્વીટી નામની છોકરીને શા માટે હેરાન કરી રહ્યો છે.પ્રથમ માહિતી આપનાર વ્યક્તિએ તે વ્યક્તિની પૂછપરછ કરવાનો પ્રયાસ કર્યો, જેણે તેને તેની ઓળખ વિશે ફોન કર્યો હતો અને જવાબ હતો "તારો બાપ બલુ છુ".ત્યારબાદ પ્રથમ માહિતી આપનાર વ્યક્તિએ ફોન કાપી નાખ્યો હતો. ત્યારબાદ તરત જ પ્રથમ માહિતી આપનારને ફરીથી તે જ મોબાઈલ નંબર પરથી બે-ત્રણ ફોન કોલ્સ આવ્યા, પરંતુ તેણે તે કોલ્સનો જવાબ આપ્યો નહીં.ત્યારબાદ પ્રથમ માહિતી આપનાર વ્યક્તિએ તેના મિત્ર કપિલ પ્રવીણભાઈ ઠક્કરને ફોન કર્યો, જે અમદાવાદના શ્યામલ કોસ રોડ્સ નજીક શિખર ટાવરમાં રહે છે.કપિલ ઠક્કરે પ્રથમ માહિતી આપનારને જાણ કરી કે તે અંધન મંડલ કોસ રોડ પર આવેલી કેન્ટીનમાં બેઠો છે.ત્યારબાદ પહેલો બાતમીદાર તે સ્થળે પહોંચ્યો જ્યાં કપિલ ઠક્કર બેઠો હતો અને તેને મળેલા ફોન કોલ્સ વિશે જાણ કરી હતી.કપિલ ઠક્કરે તે જ નંબર પર ફોન કર્યો હતો અને વ્યક્તિની ઓળખ વિશે પૂછપરછ કરી હોવાનું કહેવાય છે.તે વ્યક્તિએ કપિલને જાણ કરી કે તે વસ્ત્રપુર સરદાર કેન્દ્ર પાસે ઊભો છે અને કપિલને ત્યાં પહોંચવાનું કહ્યું.જ્યારે તે

વ્યક્તિ ખોટી ભાષામાં વાત કરી રહ્યો હતો, ત્યારે પહેલા માહિતી આપનાર અને કપિલે પણ એ જ રીતે વાત કરવાનું શરૂ કર્યું.

૨.૨ ૨૯/૦૯/૨૦૧૧ પર ૧૦ વાગ્યે:૩૦ રાત્રે પહેલો બાતમીદાર તેના મિત્ર કપિલના ઘરે ગયો હતો.પહેલી માહિતી આપનારના અન્ય તમામ મિત્રો કપિલના ઘરે હાજર હતા.તે સમયે દર્શન નામના પ્રથમ માહિતી આપનારના એક મિત્રે તે જ નંબર પર ફોન કર્યો હતો, જોકે જે વ્યક્તિને ફોન કરવામાં આવ્યો હતો તેણે તેની ઓળખ જાહેર કરી નહોતી.બદલામાં તેણે અપશબ્દોનો ઉપયોગ કરવાનું શરૂ કર્યું.પ્રથમ માહિતી આપનાર અને તેના મિત્રોને કાપડિયા શાળા, ગુરુકુલ રોડ પર આવવાનું કહેવામાં આવ્યું હતું અને તે મુજબ, બધા તે સ્થળે પહોંચ્યા હતા, પરંતુ તે ચોક્કસ સ્થળે કોઈ હાજર નહોતું.લગભગ ૧૧ વાગ્યે:૩૦ રાત્રે, પ્રથમ માહિતી આપનારને તે જ એપાર્ટમેન્ટના રહેવાસી કુણાલ ભરતભાઈ ઠક્કરનો ફોન આવ્યો હતો, જેમાં તેણે પ્રથમ માહિતી આપનારને જાણ કરી હતી કે તેણે તેના ફ્લેટનો મુખ્ય દરવાજો બંધ કરવો જોઈએ કારણ કે લગભગ ૧૫-૨૦ લોકો હોકી, લાકડીઓ વગેરે જેવા હથિયારો સાથે ૭ થી ૮ મોટરસાયકલ પર સવાર થઈને એપાર્ટમેન્ટ તરફ કૂચ કરી રહ્યા હતા. પહેલી માહિતી આપનાર વ્યક્તિએ તરત જ અંદરથી દરવાજો બંધ કરી દીધો.તેના ભૂમિત અને રાહુલ નામના બે મિત્રો શૌચાલયની સામે એક રૂમમાં છુપાઈ ગયા હતા.એક અનીશ બાથરૂમમાં છુપાઈ ગયો અને મૃતક કપિલ બાલ્કનીમાં બહાર ગયો અને બહારથી દરવાજો બંધ કરી

દીધો.તે સમયે, કેટલાક અજાણ્યા લોકોએ ફ્લેટના મુખ્ય દરવાજાને લાત મારવાનું શરૂ કર્યું અને બૂમો પાડી રહ્યા હતા કે "બધા ક્યાં છે, આજે કોઈને છોડવામાં આવશે નહીં".તે તમામ લોકોએ ફ્લેટનો મુખ્ય દરવાજો તોડી નાંખ્યો અને અંદર ધસી ગયા.તે લોકોએ ધમકીઓ આપવાનું શરૂ કર્યું.પ્રથમ માહિતી આપનાર અને તેના મિત્રો જુદા જુદા રૂમમાં છુપાઈ ગયા હોવાથી, જે લોકો હથિયારો સાથે આવ્યા હતા તેઓ સ્થળ છોડી ગયા હતા.તે સમયે ફૂલાલે રાહુલને ફોન કર્યો અને જાણ કરી કે કપિલ બાલ્કનીમાંથી કૂદી પડ્યો છે અને નીચે પડી ગયો છે.ત્યારબાદ કપિલને ૧૦૮ એમ્બ્યુલન્સમાં હોસ્પિટલ ખસેડવામાં આવ્યો હતો.એવો આક્ષેપ કરવામાં આવે છે કે જે આરોપી વ્યક્તિઓ પ્રથમ માહિતી આપનારના ફ્લેટમાં પરત ફરતી વખતે આવ્યા હતા તેઓ ડ્રોઈંગ રૂમમાં પડેલા મોબાઈલ ફોન લઈ ગયા હતા.

૨.૩ આખરે કપિલને ઈમારતના ચોથા માળે આવેલી બાલ્કનીમાંથી પડી જવાને કારણે ઈજાઓ થતાં તેનું મોત થયું હતું.આવા સંજોગોમાં, આઈપીસીની કલમ ૩૦૪,૩૯૫,૪૫૨,૩૪૨,૫૦૬ (૨), ૨૯૪ (બી), ૪૨૭ અને ૨૦૧ અને બોમ્બે પોલીસ અધિનિયમની કલમ ૧૩૫ હેઠળ સજાપાત્ર ગુના માટે સંબંધિત પોલીસ સ્ટેશનમાં એફ. આઈ. આર. નોંધવામાં આવી હતી.

૨.૪ તપાસના અંતે, પોલીસે ઉપરોક્ત ગુના માટે આરોપપત્ર દાખલ કર્યું અને આરોપપત્ર દાખલ કરવાની પરાકાષ્ટા ૨૦૧૬ના સેશન્સ કેસ નં.૧૫૩ માં પરિણમી.

૨.૫ એવું લાગે છે કે અહીં અરજદારોએ ડિસ્ચાર્જ માટે અરજી Exh.૬ પસંદ કરી હતી અને ઉપરોક્ત અરજીને જાણીતા છટ્ટા વધારાના જિલ્લા અને સત્ર ન્યાયાધીશ, અમદાવાદ ગ્રામીણ દ્વારા ૨૦/૧૦/૨૦૧૬ ના આદેશ દ્વારા નકારી કાઢવામાં આવી હતી.તે કહેવું અયોગ્ય ન હોઈ શકે કે ડિસ્ચાર્જ અરજી માત્ર આઈ. પી. સી. ની કલમ ૩૦૪ અને ૩૮૫ હેઠળ શિક્ષાપાત્ર ગુનાઓ સુધી મર્યાદિત હતી.

૩. ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા પસાર કરાયેલા આદેશથી અસંતુષ્ટ અરજદારો આ અરજી સાથે આવ્યા છે.

૪. અરજદારો વતી હાજર રહેલા વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલ શ્રી લખાનીએ ભારપૂર્વક રજૂઆત કરી હતી કે જો ફરિયાદી પક્ષનો સમગ્ર કેસ સાચો માનવામાં આવે અથવા સ્વીકારવામાં આવે તો પણ, આઈપીસીની કલમ ૩૦૪ અથવા આઈપીસીની કલમ ૩૮૫ હેઠળ શિક્ષાપાત્ર ગુનાની રચના કરવા માટેના કોઈપણ ઘટકો વર્ણવવામાં આવ્યા નથી.એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે અહીં

અરજદારોએ મૃતક સહિત કોઈ પણ સાક્ષીને સ્પર્શ પણ કર્યો ન હતો.તેઓએ બધાના મનમાં ભય પેદા કર્યો હશે અને ખાસ કરીને મૃતક જેણે એપાર્ટમેન્ટની બાલ્કનીમાંથી કૂદીને સામેના કિનારે આવેલા અન્ય એપાર્ટમેન્ટમાં ભાગી જવાનો પ્રયાસ કર્યો હતો.જોકે, આ દરમિયાન તે નીચે પડી ગયો હતો અને તેને ગંભીર ઈજાઓ થઈ હતી.શ્રી લખાનીના જણાવ્યા અનુસાર, આ કૃત્ય ગુનાહિત હત્યાના દાયરામાં નહીં આવે.શ્રી લખાની રજૂ કરે છે કે લૂંટનો ગુનો રચવા માટેના કોઈપણ ઘટકોની જોડણી કરવામાં આવી નથી. આરોપી વ્યક્તિઓ ફ્લેટમાં પડેલા મોબાઈલ ફોન લઈ ગયા હોવાના આરોપ અથવા આરોપો પર આઈ. પી. સી. ની કલમ ૩૯૫ હેઠળ ગુના માટે આરોપપત્ર દાખલ કરી શકાયું ન હોત.શ્રી લખાનીના જણાવ્યા અનુસાર કોઈ પણ પ્રકારની કલ્પના દ્વારા એવું ન કહી શકાય કે ગેરકાયદેસર મેળાવડાનો સામાન્ય ઉદ્દેશ લૂંટફાટ કરવાનો હતો.શ્રી લખાનીના જણાવ્યા અનુસાર, જો ફરિયાદી પક્ષનો આખો કેસ સાચો માનવામાં આવે અથવા સ્વીકારવામાં આવે તો પણ, અરજદારો અને મૃતક અને તેના મિત્રો વચ્ચેનો વિવાદ સ્વીટી નામની છોકરી સાથે સંબંધિત હતો.ઘટનાની તારીખે, લેખિત અરજદારો પોતાને છુપાવી રહેલા તમામ વ્યક્તિઓને મારવાના ઈરાદાથી પ્રથમ માહિતી આપનારના ફ્લેટમાં ધસી ગયા હતા.શ્રી લખાનીના જણાવ્યા અનુસાર, જો ભયને કારણે મૃતક ચોથા માળે આવેલી બાલ્કનીમાંથી કૂદીને બીજી ઈમારતમાં ભાગી જવાનો પ્રયાસ કરે અને આ પ્રક્રિયામાં નીચે પડી જાય, તો એવું

ન કહી શકાય કે આરોપી વ્યક્તિઓનું આપું કૃત્ય એટલું ખતરનાક હતું કે તેના કારણે મૃતકનું મોત થયું હતું.

૫. શ્રી લખાનીએ તેમની રજૂઆતના સમર્થનમાં નીચેના નિર્ણયો પર આધાર રાખ્યો છે: _

૧) ૨૦૧૩ (૨) જીએલએચ ૭૦૬

લશુબેન ચેમાભાઈ ચૌધરી વિરુદ્ધ ગુજરાત રાજ્ય

૨) ૨૦૧૪ (૩) જીએલઆર ૨૨૧૬

લાલજીભાઈ મગનભાઈ વસાવા વિ. ગુજરાત રાજ્ય

૩) એઆઈઆર ૧૯૭૭ એસસી ૪૫

આંધ્ર પ્રદેશ રાજ્ય વિ. રાયવરપુ પુત્રચ્યા અને અબ્ર.

૪) એઆઈઆર ૧૯૬૮ એસસી ૮૮૧

મધ્ય પ્રદેશ રાજ્ય વિ. રામ પ્રસાદ

૫) ૨૦૦૫ (૨) જીએલએચ ૪૮૧

ચેતનકુમાર શંકરલાલ પટેલ વિ. ગુજરાત રાજ્ય

૬) ૧૯૬૧ (૨) જીએલઆર ૬૭૮

હિમ્મતસિંહ શિવલિંગ વિ. ગુજરાત રાજ્ય

૬. ઉપર ઉલ્લેખિત આવા સંજોગોમાં, શ્રી લખાની પ્રાર્થના કરે છે કે આ અરજીમાં યોગ્યતા હોવાથી, તેને મંજૂરી આપવામાં આવે અને અરજદારોને અનુક્રમે આઈ. પી. સી. ની કલમ-૩૦૪ અને ૩૯૫ હેઠળ શિક્ષાપાત્ર ગુનામાંથી મુક્ત કરવામાં આવે.

૭. બીજી બાજુ, પ્રથમ માહિતી આપનાર વતી હાજર રહેલા વિદ્વાન વકીલ શ્રી ચંદ્રાણી અને પ્રતિવાદી રાજ્ય વતી હાજર રહેલા વિદ્વાન એપીપી દ્વારા આ અરજીનો ઉગ્ર વિરોધ કરવામાં આવ્યો છે. બંને વિદ્વાન વકીલે રજૂઆત કરી હતી કે આ તબક્કે, અદાલત આ પ્રશ્નમાં ન જઈ શકે કે શું આઈ. પી. સી. ની કલમ ૩૦૪ અને ૩૯૫ હેઠળનો ગુનો બનેલો છે કે નહીં. પ્રથમ દષ્ટિએ, રેકૉર્ડ પરની સામગ્રી ટ્રાયલ કોર્ટ માટે તે મુજબ આરોપ ઘડવા માટે પૂરતી છે. શ્રી ચંદ્રાણીએ રજૂઆત કરી આખરે તે અરજદારોનું ઘાતક હથિયારોથી સજ્જ ફ્લેટમાં ઘુસવાનું કૃત્ય છે જેણે મૃતકના મનમાં ગભરાટ અને ભય પેદા કર્યો હતો, જેના કારણે તેને બાલ્કનીમાંથી કૂદી પડવાની ફરજ પડી હતી અને આ પ્રક્રિયામાં તે નીચે પડી ગયો હતો અને તેને ગંભીર ઈજાઓ થઈ હતી જેના પરિણામે તેનું મૃત્યુ થયું હતું. શ્રી ચંદ્રાણીના જણાવ્યા અનુસાર, આરોપી વ્યક્તિઓના આવા કૃત્યને તાત્કાલિક જોખમી ગણાવી શકાય છે જેથી મૃત્યુ અથવા આવી શારીરિક ઈજા થવાની સંભાવના રહે.

૮. શ્રી ચંદ્રાણી સામાવાળા નં. ૧ વતી દાખલ કરેલા સોગંદનામામાં કરવામાં આવેલા નીચેના દાવાઓ પર આધાર રાખવા માંગે છે.૨.

૧૫. હું આગળ રજૂ કરું છું કે ઉપરોક્ત બાબતોને ધ્યાનમાં રાખીને વર્તમાન કેસમાં આરોપીનો હેતુ શું હતો તે પણ ઉપરોક્ત ચુકાદાઓ અને અવલોકનોના પ્રકાશમાં ધારવામાં આવે છે.હું રજૂ કરું છું કે વર્તમાન કેસમાં વિવાદ સ્વીકાર્ય રીતે ઘટનાના બે દિવસ પહેલા શરૂ થયો હતો, ત્યારબાદ ફોન પર ધમકીઓ આપી હતી, મૃતક અને સાક્ષીઓને ગાળો આપી હતી, તેમને મળવાનું કહ્યું હતું અને ત્યારબાદ તેમને પાંચમા માળે તેમના નિવાસસ્થાન સુધી પીછો કર્યો હતો અને ત્યારબાદ ઘાતક હથિયારોથી સજ્જ મુખ્ય દરવાજો તોડી તેમના નિવાસસ્થાનમાં પ્રવેશ કર્યો હતો અને રૂમ અને ગેલેરીનો દરવાજો તોડવાનો પ્રયાસ કર્યો હતો, જેમાં સાક્ષીઓ અને મૃતક પોતાનો જીવ બચાવવા માટે પોતાને છુપાવવાનો પ્રયાસ કરી રહ્યા હતા, એવું સૂચવે છે કે આરોપી સાક્ષીઓ અને મૃતકને શારીરિક ઈજા પહોંચાડવાનો ઈરાદો ધરાવતા હતા.

૧૬. હું આદરપૂર્વક રજૂ કરું છું કે તે ફરિયાદી પક્ષ અથવા બચાવ પક્ષનો કેસ નથી કે મૃતક સ્પેરછાએ કંઈક પકડવા માટે તેના પર કૂદી પડ્યો અને અકસ્માતનો ભોગ બન્યો, જેમ કે સામાન્ય રીતે શંકરાંત

પર થાય છે, કે જે ઉડતો પતંગ પકડવાના ઈરાદાથી પોતાનો જીવ જોખમમાં મૂકી શકે છે અને આકસ્મિક રીતે મૃત્યુ પામે છે, વર્તમાન કિસ્સામાં મૃતકને ધમકી આપવામાં આવી હતી, ઉશ્કેરવામાં આવ્યો હતો, દબાણ કરવામાં આવ્યું હતું, ઉશ્કેરવામાં આવ્યો હતો અથવા કોઈ ચોક્કસ કાર્ય કરવા માટે પ્રેરિત કરવામાં આવ્યો હતો જે અન્યથા તેણે ન કર્યું હોત જો તેને આરોપી દ્વારા એટલી ધમકી, ઉશ્કેરણી, બળજબરી, ઉશ્કેરણી અથવા પ્રેરિત ન કરવામાં આવ્યો હોત.

૧૭. હું રજૂ કરું છું કે ઈજા અને હુમલાની તૈયારી કર્યા પછી કોઈના ઘરમાં પ્રવેશવાનું કૃત્ય ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ ૪૫૨ હેઠળ શિક્ષાપાત્ર ગેરકાયદેસર કૃત્ય છે અને ત્યારબાદ આરોપીના તે ગેરકાયદેસર કૃત્યને અનુસરતી કોઈપણ ઘટના બને છે જે પૂર્વયોજિત ન હોઈ શકે, પરિણામે આવી શારીરિક ઈજાઓ થાય છે જે આખરે વ્યક્તિના મૃત્યુમાં પરિણમે છે તે ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ ૩૦૦ ની વ્યાખ્યા હેઠળ આવશે.

૧૮. હું એ પણ રજૂ કરું છું કે જે જરૂરી છે તે આરોપીનો ઈરાદો છે જે આસપાસના સંજોગો અને સાક્ષીઓ અને મૃતકના નિવાસસ્થાનમાં શારીરિક ઈજા પહોંચાડવાના ઈરાદાથી પ્રવેશવાના ગેરકાયદેસર કૃત્ય દ્વારા ધારી શકાય છે અને તેને આગળ વધારવા માટે જો કોઈ વ્યક્તિને

કોઈ પણ પ્રકારની ઈજા થાય છે જેના પરિણામે તેનું મૃત્યુ થાય છે, તો આરોપી સામે ગુનાહિત હત્યાના ગુના માટે કાર્યવાહી કરવામાં આવે છે.

૧૯. હું રજૂઆત કરીશ કે જે કૃત્યને અનુસરીને આ ઘટના બની છે તે ગેરકાયદેસર કૃત્ય છે અને જે ઘટના બની છે તે કૃત્યને આગળ વધારવામાં આવી છે, વર્તમાન કેસમાં મૃતકએ ગેલેરીની અંદર છુપાઈને દરવાજો અંદરથી બંધ કરીને પોતાને બચાવવાનો પ્રયાસ કર્યો હતો અને જો આરોપી જીવલેણ હથિયારોથી સજ્જ મુખ્ય દરવાજો તોડીને ઘરમાં પ્રવેશ્યો ન હોત તો તેણે ભાગવાનો કે ફૂટી જવાનો પ્રયાસ કર્યો ન હોત.

૨૦. વધુમાં એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે આરોપીની પકડમાંથી પોતાને બચાવવાનો પ્રયાસ કરતા પહેલાં અને આરોપી વ્યક્તિઓ દ્વારા સંભવિત ઈજાથી પોતાને બચાવવાનો પ્રયાસ કરતા પહેલાં, વર્તમાન કેસમાં મૃતક દ્વારા જોવામાં આવેલા અને અનુભવાયેલા સામાન્ય માણસના દૃષ્ટિકોણથી પણ આરોપીના ત્રણ હેતુઓને જોવાના અને ધારવાના છે. આનો અર્થ એ થાય કે આરોપીનો ઈરાદો શારીરિક ઈજા પહોંચાડવાનો હતો, જેના પરિણામે મૃતકનું મૃત્યુ થઈ શકે છે, તે મૃતકના દૃષ્ટિકોણથી ધારવું જોઈએ અને તેથી પોતાને

બચાવવાના ઈશદાથી મૃતકએ પ્રયાસ કર્યો, જેના પરિણામે તેનું મૃત્યુ થયું, માત્ર એટલા માટે કે મૃતક જે રીતે મૃત્યુ પામ્યો તે રીતે આરોપીનો ઈશદો ન હતો, તેઓ આઈ. પી. સી. ની કલમ ૨૯૯ ના આલિંગનમાંથી બહાર આવી શકતા નથી, પરંતુ તેમના ગેરકાયદેસર કૃત્યને કારણે આ ઘટના બની છે કારણ કે એકવાર આરોપી દ્વારા ફોજદારી કૃત્ય શરૂ કરવામાં આવે તે પછી અંતિમ પરિણામ અપ્રસ્તુત છે અને તેમને તેના અંતિમ પરિણામમાંથી મુક્ત કરી શકાતા નથી. તેમના ગેરકાયદેસર કૃત્યો.

૨૧. હું આગળ અમુક ઉદાહરણો દ્વારા મારી રજૂઆતને વિસ્તૃત કરવા વિનંતી કરું છું:—

અ) રાત્રિના સમયે ૨ થી ૩ પુખ્ત પુરુષ દરવાજો તોડે છે અને એક ઘરમાં પ્રવેશ કરે છે જ્યાં એક મહિલા એકલી રહે છે, મહિલા પોતાને બચાવવાના ઈશદાથી તેની ગેલેરીમાંથી ભાગી જવાનો પ્રયાસ કરે છે અને જીવલેણ ઈજાઓ સાથે ગેલેરીમાંથી પડી જાય છે અને પછીથી મૃત્યુ પામે છે, તે કિસ્સામાં એવી ધારણા હશે કે આરોપી ગુનો કરવાના ઈશદાથી ઘરમાં પ્રવેશ્યો હતો જ્યારે બીજી બાજુ મૃતકને લાગ્યું હતું કે તેની સાથે બળાત્કાર કરવામાં આવશે અથવા તેની હત્યા કરવામાં

આવશે અને આમ, માત્ર પોતાને બચાવવાના ઈરાદાથી ભાગી જવાનો પ્રયાસ કરવામાં આવ્યો હતો, પરંતુ તે કિસ્સામાં આરોપીને ઘરના અતિક્રમણના ગુના માટે જવાબદાર ઠેરવી શકાતો નથી. કારણ કે અંતિમ પરિણામ મહિલાનું મૃત્યુ હતું કારણ કે જો આરોપીએ ઘર અતિક્રમણનો ગુનો ન કર્યો હોત તો મૃત્યુ ન થયું હોત, તે જોવાનું જરૂરી છે કે તે ચોક્કસ સમયે મૃતકના મનમાં ભય અને આશંકા છે જે અનુસાર તેણે પોતાને બચાવવા માટે ચોક્કસ રીતે કામ કર્યું અને મૃત્યુ પામ્યો.

બી) લૂંટ કરવાના ઈરાદાથી ૫ વ્યક્તિઓએ અડધી રાત્રે હાઈવે પર કાર રોકવાનો પ્રયાસ કર્યો હતો પરંતુ ડ્રાઈવર ઝડપથી આગળ વધે છે અને તે પછી આરોપી વ્યક્તિઓ કારનો પીછો કરે છે અને આ દરમિયાન, કાર અથડાય છે જેના પરિણામે ડ્રાઈવરનું મૃત્યુ થાય છે આ કેસ ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ ૩૦૦ હેઠળ આવશે અને એવું ન કહી શકાય કે આરોપીનો ઈરાદો કોઈ હત્યા કરવાનો નહોતો પરંતુ લૂંટ કરવાનો હતો અને તેથી, ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ ૩૮૫ હેઠળ સજા થશે.

સી) એ) ઘરના માલિકને તેના વીજળીના સ્વીચોમાં શોર્ટ સર્કિટ વિશે જાણ થાય છે અને મૃતકને વીજળીની લાઈટો ચાલુ કરવા માટે કહે છે, અને જો મૃતક મૃત્યુ પામે તો વીજળીના સ્વીચને સ્પર્શ કરવા પર, તે કિસ્સામાં ઘરના માલિક એટલે કે એ. ને ગુનાહિત હત્યાના ગુના માટે જવાબદાર ઠેરવવામાં આવશે કારણ કે મૃતકને સ્વેચ્છાએ આ કૃત્ય કર્યું ન હોત, જો તેને એવું પૂછવામાં ન આવ્યું હોત, પ્રોત્સાહિત કરવામાં ન આવ્યું હોત, ઉશ્કેરવામાં ન આવ્યું હોત, ઉશ્કેરવામાં ન આવ્યું હોત અથવા તે ચોક્કસ કાર્ય કરવા માટે પ્રેરિત કરવામાં આવ્યું ન હોત, જેના પરિણામે તેનું મૃત્યુ થયું હતું, હવે આરોપીનો કોઈ ઇરાદો અથવા જ્ઞાન હતું કે કેમ તે દરમિયાન ફરિયાદી પક્ષ દ્વારા સાબિત કરવાનું છે. અદાલતી કાર્યવાહી.

ડી) શારીરિક ઈજા પહોંચાડવાના ઇરાદાથી એ છરી બતાવીને બીને ધમકી આપે છે, બી પોતાને બચાવવાના ઇરાદાથી ચાલતી ટ્રેનમાંથી કૂદી પડે છે અને તે કૃત્યને કારણે બી નીચે પડે છે અને ટ્રેન તેના પરથી પસાર થાય છે અને તે અન્ય કોઈ રીતે મૃત્યુ પામે છે, અહીં એ ગુનાહિત હત્યાના ગુના માટે જવાબદાર રહેશે, જોકે તેનો ઇરાદો એ ન હતો કે બીએ કૂદી જવું જોઈએ.

ઈ) આરોપી વ્યક્તિઓ વ્યસ્ત બજાર વિસ્તારમાં બોમ્બ તૈનાત કરે છે અને વિસ્ફોટને કારણે અમુક વ્યક્તિઓ વિસ્ફોટની ઇજાઓને કારણે મૃત્યુ પામે છે અને કેટલાક લોકો તેમની ઇજાઓને કારણે મૃત્યુ પામે છે જે ભીડ પર આતંકને કારણે સર્જાયેલી ભાગદોડને કારણે તેઓ ટકી ગયા હતા, આરોપીઓને પણ ગુનાહિત હત્યાના ગુના માટે જવાબદાર ઠેરવવામાં આવશે, ભલે મૃતકને બોમ્બ વિસ્ફોટ દ્વારા કોઈ ઇજા ન થઈ હોય, પરંતુ આરોપીઓના કૃત્ય તરીકે જે ગેરકાયદેસર છે, ઉશ્કેરવામાં આવે છે, પ્રોત્સાહિત કરે છે, પ્રેરિત કરે છે અને ટોળાને તેમનો જીવ બચાવવા માટે બધી દિશાઓમાં દોડવા માટે મજબૂર કરે છે જેના પરિણામે કેટલાક વ્યક્તિઓનું મૃત્યુ થાય છે અને કેટલાક લોકો ઘાયલ થાય છે. અન્ય, તે કેસમાં આરોપીઓને તેમની જવાબદારીમાંથી મુક્ત કરી શકાતા નથી કે તે વ્યક્તિઓને થયેલી ઇજા બોમ્બ વિસ્ફોટના હેતુથી અથવા ખૂબ જ કારણે નહોતી થઈ.

૨૨. તેથી હું રજૂ કરું છું કે ઉપરોક્ત દૃષ્ટાંતોમાં આરોપીઓનો ઇરાદો હત્યા કરવાનો ન પણ હોઈ શકે પરંતુ તેમનો ઇરાદો કોઈ ચોક્કસ ગુનો કરવાનો હતો જે તેઓ કરી શક્યા ન હતા અને તેમના ગેરકાયદેસર કૃત્યને કારણે પીડિતાનું મૃત્યુ થયું હતું અને તેથી, તે તેમને તેમના ગેરકાયદેસર કૃત્યના અંતિમ પરિણામમાંથી મુક્ત નહીં કરે, જેમાં

વ્યક્તિઓનું મૃત્યુ થયું છે કારણ કે ઘટના અથવા મૃત્યુ તેમની તૈયારી, હેતુ, ગેરકાયદેસર કૃત્ય અને અન્ય હાજર સંજોગોનું પરિણામ છે.

૨૩. હું રજૂ કરું છું કે વર્તમાન કેસમાં વ્યક્તિનું મૃત્યુ થયું હોવાથી, જો આરોપીનો કેસ ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ ૩૦૨ ૦૪ ૩૦૪ હેઠળ ન આવે અને તે ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ ૩૦૬ હેઠળ આવી શકે અને આરોપીના ગેરકાયદેસર કૃત્યને સજા ન થઈ શકે અને આરોપીનું કૃત્ય એવું નથી કે જે ભારતીય દંડ સંહિતાના દાયરાની બહાર જાય.

૨૪. હું રજૂ કરું છું કે સાક્ષીઓ અને મૃતકનો પીછો કરવાનું અને તેમના નિવાસસ્થાનમાં પ્રવેશવાનું કૃત્ય પણ આત્મહત્યા કરવા માટે ઉશ્કેરણી અને ઉશ્કેરણી સમાન હોઈ શકે છે, તેના કરતાં તે કિસ્સામાં આરોપીઓને ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ ૩૦૬ હેઠળ શિક્ષાપાત્ર ગુના માટે જવાબદાર ઠેરવવામાં આવશે, પરંતુ તે ફરિયાદી પક્ષ અથવા બચાવ પક્ષનો કેસ નથી કે મૃતકએ સ્વેચ્છાએ આત્મહત્યા કરવાનો પ્રયાસ કર્યો હતો અને તેથી મૃતકનું મૃત્યુ આરોપી વ્યક્તિઓને આભારી કેટલાક બાહ્ય પરિબલો, ઉશ્કેરણી, આશંકા અથવા ધમકીને કારણે છે.

૨૫. તેથી હું રજૂ કરું છું કે, જે રીતે આરોપીએ ઈજા પહોંચાડવાના ઈરાદાથી અને ગુનાહિત અતિક્રમણ કરવાના જ્ઞાન સાથે પરિસરમાં પ્રવેશ કર્યો હતો, તે બતાવવા માટે પૂરતો છે કે આરોપી સામે પ્રથમ દષ્ટિએ કેસ અસ્તિત્વમાં છે કે આરોપીએ આવી શારીરિક ઈજાઓ પહોંચાડવાના ઈરાદાથી પરિસરમાં પ્રવેશ કર્યો હતો જેના પરિણામે મૃત્યુ થઈ શકે છે.

૨૬. હું આગળ રજૂ કરું છું કે આ ઘટનાને આતંકની અતિશયતા તરીકે જોવામાં આવી શકે છે જેણે મૃતક અને ફ્લેટમાં હાજર અન્ય લોકોના મનમાં ભય પેદા કર્યો છે અને આરોપી વ્યક્તિઓથી છૂપાયેલા હતા, અને આ જ ડરને કારણે મૃતકએ પરિસ્થિતિને ટાળવાનો પ્રયાસ કર્યો હતો, પરંતુ ભય અને આતંકથી બચવાના કથિત પ્રયાસમાં પોતાનો જીવ ગુમાવવો દુર્ભાગ્યપૂર્ણ હતો.

૨૭. હું એ પણ રજૂ કરું છું કે બનાવેલા સંજોગો વિશે આરોપીનો ઈરાદો અને જ્ઞાન જ નહીં, પરંતુ મૃતકના મનમાં ચાલતી વિચાર પ્રક્રિયાઓ પણ જોવી જોઈએ અને જ્યારે તેણે ગેલેરીમાંથી કૂદી જવાનો પ્રયાસ કર્યો ત્યારે તેનો હેતુ શું હતો તે ધ્યાનમાં લેવું જોઈએ.

૨૮. હું રજૂ કરું છું કે તે કૃપા કરીને પ્રશંસા કરી શકાય છે કે એકવાર જે હેતુ સાથે ફોજદારી કૃત્ય શરૂ કરવામાં આવે છે, તે અંતિમ પરિણામને તે જ ગણવામાં આવશે નહીં કારણ કે તે માટે આરોપો ઘડવા સામે આરોપીઓને અલગ નહીં કરે.

૨૯. હું એ પણ રજૂ કરીશ કે જોકે યુ/એસ દ્વારા સજાપાત્ર ગુનાઓ માટે આરોપપત્ર દાખલ કરવામાં આવ્યું હતું.૩૦૪, ૩૯૫, ૪૫૨, ૩૪૨, ૫૦૬(૨), ૨૯૪(બી), ૪૨૭ અને ૨૦૧ આઈ. પી. સી. આર/ડબલ્યુ જી. પી. એક્ટની કલમ ૧૩૫, જો કે અરજી માત્ર એ દષ્ટિકોણથી પસંદ કરવામાં આવી હતી કે ચાર્જ યુ/એસ ન થવા દો.૩૯૫ અને યુ/એસ ચાર્જ કરો.૩૦૪ જ્યાં સુધી આ તબક્કે આરોપી દ્વારા આઈ. પી. સી. ની કલમ ૪૫૨ અને ૫૦૬ (૨) સ્વીકારવામાં આવે છે, ત્યાં સુધી સ્વીકારવામાં આવે છે કે બાકીના કથિત ગુનાઓને અછૂતા રાખવામાં આવે છે, જે સંબંધિત તપાસ અધિકારી દ્વારા લાગુ કરવામાં આવેલી અને આરોપપત્ર દાખલ કરવામાં આવેલી તમામ કલમો હેઠળ આરોપ ઘડવા માટે વિચારણા કરવા યોગ્ય કેસ બનાવવા માટે પ્રથમ દષ્ટિએ એક તબક્કો આપે છે.

૩૦. તે આગળ રજૂ કરવામાં આવે છે કે જ્યાં સુધી ગુના યુ/એસ.૩૯૫ જે વસ્તુઓ લૂંટી લેવામાં આવી હતી/લૂંટી લેવામાં

આવી હતી તે જમ કરવામાં આવી ન હતી, તે માત્ર એટલા માટે જવાબદાર છે કારણ કે આરોપી દ્વારા ગેરકાયદેસર રીતે ઘરમાં ઘૂસણખોરી કર્યા પછી ઉપરોક્ત ગુના અને તે વસ્તુઓ ગુમ થવાના સંબંધમાં ચોક્કસ આરોપ મૂકવામાં આવ્યો છે, અને આમ માત્ર એટલા માટે કે આઈ. ઓ. એ યોગ્ય રીતે તપાસ હાથ ધરી નથી, કેસ અસ્પષ્ટ અને નબળો થતો નથી. વધુમાં, લૂંટનો ગુનો આરોપ ઘડવા માટે પૂરતો હોઈ શકે છે અને લેખની વસૂલાત ન થવી એ પ્રથમ દષ્ટિએ આરોપને ભૂંસી નાખશે નહીં જે આરોપી વ્યક્તિઓ સામે આગળ વધવા માટે પૂરતો છે, કારણ કે આરોપો ઘડવાના તબક્કે જે ધારણા કરવી જરૂરી છે તે એ છે કે આરોપીએ ગુનો કર્યો હોઈ શકે છે અને આરોપીઓને દોષિત ઠેરવવાના તબક્કે તે જોવું જોઈએ તેવું નથી.

૯. શ્રી ચંદ્રાણીએ તેમની રજૂઆતના સમર્થનમાં નીચેના નિર્ણયો પર આધાર રાખ્યો છે:

૧) ક્રિમિનલ વિવિધ. ૨૦૧૪ની અરજી નં. ૩૧૨૦; ૦૬/૦૧/૨૦૧૫ પર નક્કી થયેલ

હનીફ ઉસ્માનભાઈ કલવા વિ. ગુજરાત રાજ્ય

૨) ૨૦૧૨ કાયદો દાવો (એસસી) ૬૦૯

અમિત કપૂર વિ. રમેશ ચંદર અને અબ્ર.

૩) ૨૦૧૦ કાયદો દાવો (એસસી) ૧૦૯૯

રાજબીર @રાજુ અને અબ્ર. વિ. હરિયાણા રાજ્ય

૪) ૨૦૦૩ કાયદો દાવો (એસસી) ૧૨૭૭

મહારાષ્ટ્ર રાજ્ય વિ. સલમાન સલીમ ખાન

૫) ૧૯૬૧ કાયદો દાવો (એસસી) ૧૯૪

ઓમ પ્રકાશ વિ. પંજાબ રાજ્ય

૬) ૧૯૬૧ કાયદો દાવો (એસસી) ૧૯૩

અભયાનંદ મિશ્રા વિ. બિહાર રાજ્ય

૧૦. પક્ષકારો વતી હાજર રહેલા વિદ્વાન વકીલને સાંભળ્યા પછી અને રેકૉર્ડ પરની સામગ્રીને ધ્યાનમાં લીધા પછી, મારા ધ્યાનમાં આવતો એકમાત્ર પ્રશ્ન એ છે કે જ્યાં સુધી આઈ. પી. સી. ની કલમ ૩૦૪ અને ૩૯૫ હેઠળ શિક્ષાપાત્ર ગુનાનો સંબંધ છે ત્યાં સુધી અરજદારોને મુક્ત કરવા જોઈએ કે કેમ.

૧૧. મારા ધ્યાનમાં જે મુખ્ય પ્રશ્ન આવે છે તે એ છે કે શું પોલીસ આઈ. પી. સી. ની કલમ ૩૦૪ હેઠળ ગુના માટે એફ. આઈ. આર. નોંધી શકી હોત. બીજો પ્રશ્ન જે મારા ધ્યાનમાં આવે છે તે એ છે કે શું પોલીસ આઈપીસીની કલમ ૩૦૪ હેઠળ ગુના માટે આરોપપત્ર દાખલ કરી શકી હોત. ત્રીજો પ્રશ્ન જે મારા ધ્યાનમાં આવે છે

તે એ છે કે પોલીસ કેવી રીતે નક્કી કરી શકી હોત કે આ કેસ આઈપીસીની કલમ ૩૦૦ના કોઈપણ અપવાદમાં આવે છે કે કેમ.

૧૨. પ્રશ્નની પ્રશંસા કરવા માટે, ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ ૩૦૦માં આપવામાં આવેલી હત્યાની વ્યાખ્યાનો સંદર્ભ લેવો નફાકારક રહેશે, જે નીચે ટાંકવામાં આવી છે:

૩૦૦. અહીં પછીના અપવાદરૂપ કિસ્સાઓ સિવાય હત્યા, જો જે કૃત્ય દ્વારા મૃત્યુ થયું હોય તે મૃત્યુના હેતુથી કરવામાં આવે તો, ગુનાહિત હત્યા એ હત્યા છે, અથવા

૨જી. ડી.જો તે શારીરિક ઈજા પહોંચાડવાના હેતુથી કરવામાં આવે છે કારણ કે ગુનેગાર જાણે છે કે જે વ્યક્તિને નુકસાન થાય છે તે વ્યક્તિના મૃત્યુનું કારણ બની શકે છે.અથવા

૩જી.જો તે કોઈ પણ વ્યક્તિને શારીરિક ઈજા પહોંચાડવાના ઈરાદાથી કરવામાં આવે અને શારીરિક ઈજા પહોંચાડવાનો ઈરાદો હોય તો તે સામાન્ય રીતે મૃત્યુનું કારણ બને તે માટે પૂરતું છે, અથવા –

૪થુજો આ કૃત્ય કરનાર વ્યક્તિ જાણે છે કે તે એટલું તાત્કાલિક જોખમી છે કે તે મૃત્યુ અથવા એવી શારીરિક ઈજાનું કારણ બને છે કે જે મૃત્યુનું કારણ બને તેવી સંભાવના છે, અને મૃત્યુ અથવા ઉપરોક્ત ઈજા થવાનું જોખમ ઊભું કરવા માટે કોઈ બહાનું આપ્યા વિના આવું કૃત્ય કરે છે.

દષ્ટાંત

(એ) એ તેને મારી નાખવાના ઇરાદાથી ઝેડ ને ગોળી મારે છે. પરિણામે ઝેડ મૃત્યુ પામે છે. એક હત્યા કરે છે.

(બી) એ, એ જાણીને કે ઝેડ એવી બીમારી હેઠળ કામ કરી રહ્યો છે કે જેના કારણે તેનું મૃત્યુ થવાની સંભાવના છે, તેને શારીરિક ઈજા પહોંચાડવાના હેતુથી હુમલો કરે છે. ઝેડ ફટકોના પરિણામે મૃત્યુ પામે છે. એ હત્યાનો દોષિત છે, જો કે આ ફટકો સ્વાસ્થ્યની સારી સ્થિતિમાં વ્યક્તિના મૃત્યુનું કારણ બનવા માટે પ્રકૃતિના સામાન્ય માર્ગમાં પૂરતો ન હોઈ શકે. પરંતુ જો એ, એ જાણતો ન હોય કે ઝેડ કોઈ પણ રોગ હેઠળ કામ કરી રહ્યો છે, તો તેને એવો ફટકો પડે છે કે જે સામાન્ય રીતે સ્વાસ્થ્યની સ્થિતિમાં વ્યક્તિને મારી નાખશે નહીં, અહીં એ, જો તે શારીરિક ઈજા પહોંચાડવાનો ઇરાદો ધરાવતો હોય, તો તે હત્યાનો દોષિત નથી, જો તે મૃત્યુ પહોંચાડવાનો ઇરાદો ધરાવતો ન હોય, અથવા પ્રકૃતિના સામાન્ય માર્ગ જેવી શારીરિક ઈજા મૃત્યુનું કારણ બને.

(સી) એ ઇરાદાપૂર્વક ઝેડને સ્વોર્ડકટ અથવા ક્લબવોન્ડ આપે છે જે પ્રકૃતિના સામાન્ય માર્ગમાં માણસનું મૃત્યુ કરવા માટે પૂરતું છે. પરિણામે ઝેડ મૃત્યુ પામે છે. અહીં એ હત્યાનો દોષી છે, જો કે તેનો ઇરાદો ઝેડના મૃત્યુનું કારણ બનવાનો ન પણ હોઈ શકે.

(ડી) કોઈ પણ બહાનું વગર વ્યક્તિઓની ભીડ પર ભરેલી તોપ છોડે છે અને તેમાંથી એકને મારી નાખે છે. એ હત્યાનો દોષી છે, જો કે તેની પાસે કોઈ ચોક્કસ વ્યક્તિને મારી નાખવાની પૂર્વયોજિત યોજના ન હોઈ શકે.

અપવાદ ૧. જ્યારે ગુનાહિત હત્યા એ હત્યા નથી. દોષિત માનવવધ એ હત્યા નથી, જો ગુનેગાર, ગંભીર અને અચાનક ઉશ્કેરણી દ્વારા સ્વનિયંત્રણની શક્તિથી વંચિત હોવા છતાં, ઉશ્કેરણી આપનાર વ્યક્તિના મૃત્યુનું કારણ બને છે અથવા ભૂલથી અથવા અકસ્માત દ્વારા અન્ય કોઈ વ્યક્તિના મૃત્યુનું કારણ બને છે.

ઉપરોક્ત અપવાદ નીચેની જોગવાઈઓને આધિન છે:

સૌથી પહેલાં. કે ઉશ્કેરણી ગુનેગાર દ્વારા કોઈ પણ વ્યક્તિની હત્યા કરવા અથવા તેને નુકસાન પહોંચાડવાના બહાનું તરીકે માંગવામાં આવતી નથી અથવા સ્વેચ્છાએ ઉશ્કેરવામાં આવતી નથી.

બીજું. કે ઉશ્કેરણી કાયદાની આજ્ઞામાં કરવામાં આવેલી કોઈપણ બાબત દ્વારા અથવા આવા જાહેર સેવકની સત્તાઓનો કાયદેસર ઉપયોગ કરીને જાહેર સેવક દ્વારા આપવામાં આવતી નથી.

ત્રીજું. કે ઉશ્કેરણી ખાનગી બચાવના અધિકારની કાયદેસર ક્વાચતમાં કરવામાં આવેલી કોઈપણ વસ્તુ દ્વારા આપવામાં આવતી નથી.

સમજૂતી. શું ઉશ્કેરણી ગંભીર હતી અને અચાનક હત્યાના ગુનાને રોકવા માટે પૂરતી હતી તે હકીકતનો પ્રશ્ન છે.

દ્રષ્ટાંત

(અ) એ, ઝેડ દ્વારા આપવામાં આવેલા ઉશ્કેરણીથી ઉત્સાહિત ખુસ્સાના પ્રભાવ હેઠળ, ઇરાદાપૂર્વક વાય, ઝેડના બાળકને મારી નાખે છે. આ

હત્યા છે, કારણ કે બાળક દ્વારા ઉશ્કેરણી આપવામાં આવી ન હતી, અને બાળકનું મૃત્યુ ઉશ્કેરણીને કારણે થયેલા કૃત્યમાં અકસ્માત અથવા કમનસીબીને કારણે થયું ન હતું.

(બી) વાય એ. એ. ને ગંભીર અને અચાનક ઉશ્કેરણી આપે છે, આ ઉશ્કેરણી પર, વાય પર પિસ્તોલ ચલાવે છે, ન તો તેનો ઈરાદો કે પોતાને જાણવાની શક્યતા નથી કે તે તેની નજીકના ઝેડને મારી નાખશે, પરંતુ દષ્ટિની બહાર છે. એ હત્યા કરે છે ઝેડ. અહીં એ એ હત્યા કરી નથી, પરંતુ માત્ર ગુનાહિત હત્યા કરી છે.

(સી) એ કાયદેસર રીતે ઝેડ, એક બેલિંફ દ્વારા ધરપકડ કરવામાં આવે છે. એ ધરપકડ દ્વારા અચાનક અને હિંસક જુસ્સાથી ઉત્સાહિત થાય છે, અને ઝેડને મારી નાખે છે. આ હત્યા છે, કારણ કે ઉશ્કેરણી એક જાહેર સેવક દ્વારા તેની સત્તાનો ઉપયોગ કરીને કરવામાં આવી હતી.

(ડી) એ મેજિસ્ટ્રેટ ઝેડ સમક્ષ સાક્ષી તરીકે હાજર થાય છે. ઝેડ કહે છે કે તે એ ના જુબાનીના એક પણ શબ્દને માનતો નથી, અને એ એ પોતાની જાતને ખોટી રીતે રજૂ કરી છે. આ શબ્દો દ્વારા એ અચાનક જુસ્સા તરફ દોરી જાય છે, અને ઝેડને મારી નાખે છે. આ હત્યા છે.

(ઈ) ઝેડનું નાક ખેંચવાનો પ્રયાસ. ઝેડ, ખાનગી બચાવના અધિકારની ક્વાયતમાં, તેને આમ કરવાથી રોકવા માટે A ને પકડે છે. પરિણામે એ અચાનક અને હિંસક જુસ્સા તરફ આગળ વધે છે, અને ઝેડને મારી નાખે છે. આ હત્યા છે, કારણ કે ઉશ્કેરણી ખાનગી બચાવના અધિકારની ક્વાયતમાં કરવામાં આવેલી વસ્તુ દ્વારા આપવામાં આવી હતી.

(એફ) ઝેડ સ્ટ્રાઈક્સ બી. બી આ ઉશ્કેરણી દ્વારા હિંસક ક્રોધ માટે ઉત્તેજિત થાય છે.એ, એક પ્રેક્ષક, બીના ગુસ્સાનો લાભ લેવાનો ઇરાદો ધરાવે છે, અને તેને ઝેડને મારી નાખવાનું કારણ બને છે, તે હેતુ માટે બીના હાથમાં છરી મૂકે છે.બી ઝેડને છરીથી મારી નાખે છે.અહીં B એ માત્ર ગુનાહિત હત્યા કરી હશે, પરંતુ A હત્યાનો દોષી છે.

અપવાદ ૨.દોષિત માનવવધ એ હત્યા નથી, જો ગુનેગાર ખાનગી બચાવ અથવા વ્યક્તિ અથવા સંપત્તિના અધિકારની સદ્ભાવનાપૂર્વકની ક્વાયતમાં, તેને કાયદા દ્વારા આપવામાં આવેલી સત્તાને ઓળંગે છે અને તે વ્યક્તિના મૃત્યુનું કારણ બને છે, જેની સામે તે પૂર્વધારણા વિના અને આવા બચાવના હેતુ માટે જરૂરી છે તેના કરતા વધુ નુકસાન કરવાનો કોઈ ઇરાદો વિના બચાવના આવા અધિકારનો ઉપયોગ કરી રહ્યો છે.ચિત્ર ઝેડ એ ને ઘોડેસવાર કરવાનો પ્રયાસ કરે છે, એવી રીતે નહીં કે જેનાથી એ ને ગંભીર ઈજા થાય. એ પિસ્તોલ બહાર કાઢે છે.ઝેડ હુમલામાં ચાલુ રહે છે.સદ્ભાવનામાં વિશ્વાસ રાખનાર કે તે અન્ય કોઈ રીતે પોતાને ઘોડેસવાર થવાથી રોકી શકતો નથી, ઝેડને ગોળી મારીને મારી નાખે છે.અ એ હત્યા કરી નથી, પરંતુ માત્ર ગુનાહિત હત્યા કરી છે.

અપવાદ ૩.ગુનાહિત હત્યા એ હત્યા નથી જો ગુનેગાર, જાહેર સેવક હોવાને કારણે અથવા જાહેર ન્યાયની પ્રગતિ માટે કામ કરતા જાહેર સેવકને મદદ કરતો હોવાથી, તેને કાયદા દ્વારા આપવામાં આવેલી સત્તાઓને ઓળંગે છે, અને તે કાર્ય કરીને મૃત્યુનું કારણ બને છે, જે તે સદ્ભાવનાથી માને છે કે આવા જાહેર સેવક તરીકેની તેની ફરજને યોગ્ય રીતે નિભાવવા માટે કાયદેસર અને જરૂરી છે અને જે વ્યક્તિનું મૃત્યુ થયું છે તેના પ્રત્યે દુર્ભાવના વિના.

અપવાદ ઈ.દોષિત માનવવધ એ હત્યા નથી જો તે અચાનક ઝઘડા પર જુસ્સાની ગરમીમાં અચાનક લડાઈમાં પૂર્વધારણા વિના અને ગુનેગારના અનુચિત લાભ લીધા વિના અથવા ફૂર અથવા અસામાન્ય રીતે કામ કર્યા વિના કરવામાં આવે.

સમજૂતી.આવા કિસ્સાઓમાં કયો પક્ષ ઉશ્કેરણીની રજૂઆત કરે છે અથવા પ્રથમ હુમલો કરે છે તેનાથી કોઈ ફરક પડતો નથી.

અપવાદ પ. દોષિત માનવવધ એ હત્યા નથી જ્યારે જે વ્યક્તિનું મૃત્યુ થયું હોય, તે અઢાર વર્ષથી વધુ ઉંમરની હોય, મૃત્યુ ભોગવે અથવા પોતાની સંમતિથી મૃત્યુનું જોખમ લે.

દષ્ટાંત

એ, ઉશ્કેરણી દ્વારા, સ્વેચ્છાએ ઝેડ, અઢાર વર્ષથી ઓછી ઉંમરની વ્યક્તિને આત્મહત્યા કરવા માટેનું કારણ બને છે.અહીં, ઝેડની યુવાનીને કારણે, તે પોતાના મૃત્યુ માટે સંમતિ આપવામાં અસમર્થ હતો; તેથી એએ હત્યાને પ્રોત્સાહન આપ્યું છે.

૧૩. આ તબક્કે, એ. પી. વિ. ના કેસમાં સુપ્રીમ કોર્ટના નીચેના નિરીક્ષણોનો ઉલ્લેખ કરવો પણ નફાકારક રહેશે.એ. આઈ. આર. ૧૯૭૭ એસ. સી. ઈપમાં રાયવરપુ પુત્રયાનો અહેવાલ આપવામાં આવ્યો હતો, જેમાં સર્વોચ્ચ અદાલતે હત્યા અને ગુનાહિત હત્યા વચ્ચેનો તફાવત નીચેની રીતે દર્શાવ્યો હતો:

૧૨. દંડ સંહિતાની યોજનામાં, 'ગુનાહિત હત્યા' એ જાતિ છે અને 'હત્યા' તેની પ્રજાતિ છે.તમામ 'હત્યા' 'ગુનાહિત હત્યા' છે પરંતુ તેનાથી ઊલટું નહીં.સામાન્ય રીતે કહીએ તો, 'હત્યાની વિશેષ લાક્ષણિકતાઓ' વિના 'ગુનાહિત હત્યા' એ 'ગુનાહિત હત્યા' છે.હત્યા '.સજા નક્કી કરવાના હેતુથી, આ સામાન્ય ગુનાની ગંભીરતાને પ્રમાણસર, સંહિતા વ્યવહારીક રીતે ગુનાહિત હત્યાના ત્રણ સ્તરને માન્યતા આપે છે.પ્રથમ છે, જેને 'પ્રથમ સ્તરની ગુનાહિત હત્યા' કહી શકાય.આ ગુનાહિત હત્યાનું સૌથી ગંભીર સ્વરૂપ છે, જેને કલમ ૩૦૦માં 'હત્યા' તરીકે વ્યાખ્યાયિત કરવામાં આવી છે.બીજાને 'સેકન્ડ ડિગ્રીની ગુનાહિત હત્યા' તરીકે ઓળખવામાં આવે છે.આ કલમ ૩૦૪ ના પ્રથમ ભાગ હેઠળ શિક્ષાપાત્ર છે.પછી, 'થર્ડ ડિગ્રીની ગુનાહિત હત્યા' છે.આ ગુનાહિત હત્યાનો સૌથી નીચો પ્રકાર છે અને તેના માટે આપવામાં આવેલી સજા પણ ત્રણ શ્રેણીઓ માટે આપવામાં આવેલી સજાઓમાં સૌથી ઓછી છે.આ ડિગ્રીની દોષિત હત્યા કલમ ૩૦૪ ના બીજા ભાગ હેઠળ શિક્ષાપાત્ર છે.

૧૩. 'હત્યા' અને 'ગુનાહિત હત્યા' વચ્ચેના શૈક્ષણિક તફાવતે એક સદીથી વધુ સમયથી અદાલતોને પરેશાન કરી છે.આ મૂંઝવણ ત્યારે થાય છે જ્યારે અદાલતો આ વિભાગોમાં વિધાનસભા દ્વારા ઉપયોગમાં લેવાતા શબ્દોના સાચા અવકાશ અને અર્થની દૃષ્ટિ ગુમાવે છે, પોતાને સૂક્ષ્મ અમૂર્તતામાં દોરવાની મંજૂરી આપે છે.આ જોગવાઈઓના અર્થઘટન અને અમલીકરણનો સૌથી સુરક્ષિત અભિગમ કલમ ૨૯૯ અને ૩૦૦ની વિવિધ કલમોમાં ઉપયોગમાં લેવાતા મુખ્ય શબ્દો પર ધ્યાન કેન્દ્રિત કરવાનો હોવાનું જણાય છે.નીચેનું તુલનાત્મક કોષ્ટક બે ગુનાઓ વચ્ચેના તફાવતના મુદ્દાઓને સમજવામાં મદદરૂપ થશે.

કલમ ૨૯૯	વિભાગ ૩૦૦	
જે કૃત્ય દ્વારા મૃત્યુ થાય છે તે કરવામાં આવે તો વ્યક્તિ ગુનાહિત હત્યા કરે છે.	અમુક અપવાદોને આધિન, જો જે કૃત્ય દ્વારા મૃત્યુ કરવામાં આવે તો ગુનાહિત હત્યા એ હત્યા છે.	
હેતુ		
((ક) મૃત્યુનું કારણ બનવાના હેતુથી; અથવા	(૧) મૃત્યુનું કારણ બનવાના હેતુથી; અથવા	
((ખ) મૃત્યુનું કારણ બને તેવી શારીરિક ઈજા પહોંચાડવા ના હેતુથી; અથવા	(૨) જેમ કે શારીરિક ઈજા પહોંચાડવાના હેતુથી ગુનેગાર જાણે છે કે તે વ્યક્તિના મૃત્યુનું કારણ બની શકે છે જેને નુકસાન થાય છે કારણભૂત; અથવા	
	(૩) કોઈ પણ વ્યક્તિને શારીરિક ઈજા પહોંચાડવાના ઈરાદાથી અને જે શારીરિક ઈજા પહોંચાડવાનો ઈરાદો છે તે કુદરતી રીતે મૃત્યુનું કારણ બનવા માટે પૂરતું છે;	

	અથવા	
જ્ઞાન		
(સી) એ જ્ઞાન સાથે કે આ કૃત્ય મૃત્યુનું કારણ બની શકે છે.		(જ) એ જાણીને કે આ કૃત્ય એટલું તાત્કાલિક જોખમી છે કે તે મૃત્યુ અથવા એવી શારીરિક ઈજા થવાનું કારણ બને છે જે મૃત્યુનું કારણ બને તેવી શક્યતા છે અને મૃત્યુ અથવા ઉપર ઉદ્દેશિત ઈજા થવાનું જોખમ ઊભું કરવા માટે કોઈ બહાનું વિના

૧૪. કલમ ૨૯૯ની કલમ (બી) કલમ ૩૦૦ની કલમ (૨) અને (૩) ને અનુરૂપ છે. કલમ (૨) હેઠળ પુરુષની વિશિષ્ટતા એ છે કે ગુનેગાર પાસે ચોક્કસ પીડિતની એવી વિચિત્ર સ્થિતિ અથવા સ્વાસ્થ્યની સ્થિતિ વિશેનું જ્ઞાન છે કે તેને ઇરાદાપૂર્વક નુકસાન પહોંચાડવું જીવલેણ હોવાની સંભાવના છે, તે હકીકત હોવા છતાં કે આવી હાનિ સામાન્ય રીતે સામાન્ય સ્વાસ્થ્ય અથવા સ્થિતિમાં વ્યક્તિના મૃત્યુનું કારણ બનવા માટે પૂરતી નથી. તે નોંધપાત્ર છે કે 'મૃત્યુનું કારણ બનવાનો ઇરાદો' એ કલમ (૨) ની આવશ્યક જરૂરિયાત નથી. માત્ર શારીરિક ઈજા પહોંચાડવાનો ઇરાદો અને ચોક્કસ પીડિતાના મૃત્યુનું કારણ બનતી આવી ઈજા થવાની સંભાવના વિશે ગુનેગારનું જ્ઞાન, હત્યાને આ કલમની મર્યાદામાં લાવવા માટે પૂરતું છે. કલમ (૨) નું આ પાસું કલમ ૩૦૦ સાથે જોડાયેલા ચિત્ર (બી) દ્વારા બહાર આવ્યું છે.

૧૫. કલમ ૨૯૯ ની કલમ (બી) ગુનેગાર તરફથી આવા કોઈ જ્ઞાનને સમર્થન આપતું નથી. કલમ ૩૦૦ની કલમ (૨) હેઠળ આવતા કેસોના ઉદાહરણો એવા હોઈ શકે છે કે જ્યાં હુમલાખોર જાણીજોઈને આપવામાં આવેલા મુઠ્ઠીના પ્રહારથી મૃત્યુ પામે છે, તે જાણીને કે પીડિત મોટું ચક્રત, અથવા મોટું બરોળ અથવા રોગગ્રસ્ત હૃદયથી પીડાય છે અને આવા પ્રહારથી ચક્રતના ભંગાણ, અથવા બરોળ અથવા હૃદયની નિષ્ફળતાના પરિણામે તે ચોક્કસ વ્યક્તિનું મૃત્યુ થવાની સંભાવના છે. જો હુમલાખોરને રોગ અથવા પીડિતની વિશેષ નબળાઈ વિશે આવી કોઈ જાણકારી ન હોય, ન તો તેનો ઇરાદો હોય. પ્રકૃતિના સામાન્ય ક્રમમાં મૃત્યુનું કારણ બનવા માટે પૂરતું મૃત્યુ અથવા શારીરિક ઈજા પહોંચાડવી, ગુનો હત્યા નહીં હોય, ભલે મૃત્યુનું કારણ બનેલી ઈજા ઇરાદાપૂર્વક આપવામાં આવી હોય.

૧૬. કલમ ૩૦૦ની કલમ (૩) માં, કલમ ૨૯૯ની અનુરૂપ કલમ (બી) માં 'મૃત્યુનું કારણ બનવાની સંભાવના' શબ્દોને બદલે, "પ્રકૃતિના સામાન્ય પ્રવાહમાં પર્યાપ્ત" શબ્દોનો ઉપયોગ કરવામાં આવ્યો છે. દેખીતી રીતે, મૃત્યુનું કારણ બની શકે તેવી શારીરિક ઈજા અને પ્રકૃતિની સામાન્ય પ્રક્રિયામાં મૃત્યુનું કારણ બની શકે તેવી શારીરિક ઈજા વચ્ચેનો તફાવત છે. આ તફાવત સારો છે પણ વાસ્તવિક છે, અને જો તેની અવગણના કરવામાં આવે તો તે ન્યાયની નિષ્ફળતામાં પરિણમી શકે છે. કલમ ૨૯૯ની કલમ (બી) અને કલમ ૩૦૦ની કલમ (૩) વચ્ચેનો તફાવત એ ઇચ્છિત શારીરિક ઈજાના પરિણામે મૃત્યુની સંભાવનાની ડિગ્રીમાંથી એક છે. વધુ વ્યાપક રીતે કહીએ તો, તે મૃત્યુની સંભાવનાની માત્રા છે જે નક્કી કરે છે.

શું ગુનાહિત હત્યા સૌથી ગંભીર, મધ્યમ અથવા સૌથી નીચી ડિગ્રીની હોય છે. કલમ ૨૯૯ ની કલમ (બી) માં "સંભવિત" શબ્દ 'સંભવિત' નો અર્થ દર્શાવે છે જે માત્ર શક્યતાથી અલગ છે. "શારીરિક ઈજા. પ્રકૃતિના સામાન્ય માર્ગમાં મૃત્યુનું કારણ બનવા માટે પૂરતી" શબ્દોનો અર્થ એ છે કે પ્રકૃતિના સામાન્ય માર્ગને ધ્યાનમાં રાખીને મૃત્યુ એ ઈજાનું "સૌથી સંભવિત" પરિણામ હશે.

૧૭. કલમ (૩) માં આવતા કેસો માટે, તે જરૂરી નથી કે ગુનેગાર મૃત્યુનું કારણ બનવાનો ઇરાદો ધરાવે, જ્યાં સુધી મૃત્યુ ઇરાદાપૂર્વકની શારીરિક ઈજા અથવા પ્રકૃતિની સામાન્ય પ્રક્રિયામાં મૃત્યુનું કારણ બનવા માટે પૂરતી ઈજાઓથી થાય. રાજવંત અને અન્ય વિ. કેરળ રાજ્ય, એઆઈઆર ૧૯૬૬ એસસી ૧૮૭૪, આ મુદ્દાનું યોગ્ય ઉદાહરણ છે.

૧૮. વિરસા સિંહ વિરુદ્ધ પંજાબ રાજ્ય, એ. આઈ. આર. ૧૯૫૮ એસ. સી. ૪૬૫ માં, આ અદાલત વતી બોલતા ન્યાયાધીશ વિવિયન બોઝે કલમ (૩) નો અર્થ અને અવકાશ સમજાવ્યો હતો, આમ:

"ફરિયાદી પક્ષે કલમ.૩૦૦, '૩ જી' હેઠળ કેસ લાવી શકે તે પહેલાં નીચેની હકીકતો સાબિત કરવી આવશ્યક છે. પ્રથમ, તેણે તદ્દન નિરપેક્ષપણે સ્થાપિત કરવું જોઈએ કે શારીરિક ઈજા હાજર છે; બીજું, ઈજાનું સ્વરૂપ સાબિત કરવું આવશ્યક છે. આ સંપૂર્ણપણે ઉદ્દેશ્યપૂર્ણ તપાસ છે. તે સાબિત કરવું આવશ્યક છે કે તે ચોક્કસ ઈજા પહોંચાડવાનો ઇરાદો હતો, એટલે કે, તે આકસ્મિક અથવા અજાણતા ન હતો અથવા અન્ય કોઈ પ્રકારની ઈજા કરવાનો ઇરાદો હતો. એકવાર આ ત્રણ ઘટકો હાજર હોવાનું સાબિત થઈ જાય પછી, તપાસ આગળ વધે છે, અને ચોથું, તે સાબિત કરવું આવશ્યક છે કે ઉપર દર્શાવેલ ત્રણ ઘટકોથી બનેલી માત્ર

વર્ણવેલ પ્રકારની ઈજા પ્રકૃતિના સામાન્ય પ્રવાહમાં મૃત્યુનું કારણ બનવા માટે પૂરતી હતી.તપાસનો આ ભાગ સંપૂર્ણપણે ઉદ્દેશ્યપૂર્ણ અને અનુમાનિત છે અને તેને ગુનેગારના ઈરાદા સાથે કોઈ લેવાદેવા નથી.

૧૯. આમ, વિરસા સિંહના કેસમાં (ઉપરોક્ત) નિર્ધારિત નિયમ અનુસાર, જે આરોપીનો ઈરાદો શારીરિક ઈજા પહોંચાડવા સુધી મર્યાદિત હોય, જે સામાન્ય રીતે મૃત્યુનું કારણ બને છે અને મૃત્યુનું કારણ બનવાના ઈરાદા સુધી વિસ્તર્યો ન હોય, તો પણ ગુનો હત્યા ગણાશે.કલમ ૩૦૦ સાથે જોડાયેલું ચિત્ર (સી) સ્પષ્ટપણે આ મુદ્દો બહાર લાવે છે.૨૦. કલમ ૨૯૯ની કલમ (સી) અને કલમ ૩૦૦ની કલમ (જ) બંનેમાં મૃત્યુનું કારણ બને તેવા કૃત્યની સંભાવનાનું જ્ઞાન જરૂરી છે.આ કેસના હેતુ માટે આ અનુરૂપ કલમો વચ્ચેના તફાવત પર વધુ વિસ્તરણ કરવું જરૂરી નથી.તે કહેવું પૂરતું હશે કે કલમ ૩૦૦ ની કલમ (જ) લાગુ થશે જ્યાં કોઈ વ્યક્તિ અથવા સામાન્ય રીતે વ્યક્તિઓના મૃત્યુની સંભાવના વિશે ગુનેગારનું જ્ઞાન, જે કોઈ ચોક્કસ વ્યક્તિ અથવા વ્યક્તિઓથી અલગ છે, તેના તાત્કાલિક જોખમી કૃત્યને કારણે થાય છે, તે વ્યવહારુ નિશ્ચિતતા માટે અંદાજિત છે.ગુનેગારનું આવું જ્ઞાન સૌથી વધુ સંભાવના ધરાવતું હોવું જોઈએ, ગુનેગાર દ્વારા મૃત્યુ અથવા ઉપરોક્ત ઈજા થવાનું જોખમ ઊભું કરવા માટે કોઈ બહાનું વિના આ કૃત્ય કરવામાં આવ્યું હોવું જોઈએ.

૨૧. ઉપરોક્ત પરિપ્રેક્ષ્યમાંથી, એવું બહાર આવે છે કે જ્યારે પણ અદાલતનો સામનો આ પ્રશ્ન સાથે કરવામાં આવે છે કે શું ગુનો 'હત્યા' છે કે 'ગુનાહિત હત્યા જે હત્યાને સમકક્ષ નથી', ત્યારે કેસની હકીકતો પર,

તે ત્રણ તબક્કામાં સમસ્યાનો સંપર્ક કરવા માટે અનુકૂળ રહેશે. પ્રથમ તબક્કે ધ્યાનમાં લેવાનો પ્રશ્ન એ હશે કે શું આરોપીએ એવું કૃત્ય કર્યું છે કે જે કરીને તેણે બીજાનું મૃત્યુ કરાવ્યું હોય. આરોપીના કૃત્ય અને મૃત્યુ વચ્ચેના આવા કારણભૂત જોડાણનો પુરાવો, આરોપીનું તે કૃત્ય કલમ ૨૯૯ માં વ્યાખ્યાયિત "ગુનાહિત હત્યા" સમાન છે કે કેમ તે ધ્યાનમાં લેવા માટે બીજા તબક્કા તરફ દોરી જાય છે. જો આ પ્રશ્નનો જવાબ પ્રથમ દૃષ્ટિએ હકારાત્મકમાં જોવા મળે છે, તો કલમ ૩૦૦, દંડ સંહિતાના અમલને ધ્યાનમાં લેવાનો તબક્કો પહોંચી ગયો છે. આ તે તબક્કો છે કે જેના પર કોર્ટે નક્કી કરવું જોઈએ કે ફરિયાદી પક્ષ દ્વારા સાબિત થયેલા તથ્યો કેસને કલમ ૩૦૦ માં સમાવિષ્ટ 'હત્યા' ની વ્યાખ્યાના ચાર કલમોમાંથી કોઈપણના દાયરામાં લાવે છે કે કેમ. જો આ પ્રશ્નનો જવાબ નકારાત્મક હોય, તો કલમ ૩૦૪ના પ્રથમ અથવા બીજા ભાગ હેઠળ સજાપાત્ર ગુનો 'હત્યાને સમકક્ષ ન હોય તેવી ગુનાહિત હત્યા' હશે. અનુક્રમે, કલમ ૨૯૯ ની બીજી કે ત્રીજી કલમ લાગુ પડે છે કે કેમ તેના પર. જો આ પ્રશ્ન પોઝિટિવમાં જોવા મળે છે, પરંતુ કેસ કલમ ૩૦૦ માં ગણાયેલા કોઈપણ અપવાદોની અંદર આવે છે, તો પણ ગુનો 'ગુનાહિત હત્યા નહીં કે હત્યા' હશે, જે કલમ ૩૦૪, દંડ સંહિતાના પ્રથમ ભાગ હેઠળ શિક્ષાપાત્ર હશે.

૧૪. મારો મત છે કે, પ્રથમ કિસ્સામાં, ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ ૩૦૪ હેઠળ ગુના માટે કોઈ પ્રથમ માહિતી અહેવાલ દાખલ કરી શકાતો નથી. મારો એવો પણ મત છે કે તપાસના અંતે પોલીસ ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ ૩૦૪ હેઠળ ગુના માટે આરોપપત્ર દાખલ કરી શકી ન હોત. ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ ૩૦૪ લાગુ થશે, જો કેસ આઈ. પી. સી. ની કલમ ૩૦૦ના અપવાદોમાંથી એકમાં

આવે. જો હત્યાના ગુના માટે આરોપપત્ર દાખલ કરવામાં આવે, અને જો આરોપીનો બચાવનો કેસ હોય કે આ ગુનો બિનજામીનપાત્ર હત્યાનો છે, જે હત્યાને સમકક્ષ નથી, તો તેણે કલમ ૩૦૦ના અપવાદોમાંથી એકમાં કેસ લાવવો પડશે.

૧૫. ઉપરોક્ત સંદર્ભમાં, હું હરેન્દ્ર નાથ મંડલ વિરુદ્ધ બિહાર રાજ્ય, ૧૯૯૩ (૨) એસ. સી. સી. ૪૩૫ના કેસમાં સુપ્રીમ કોર્ટના નિર્ણયનો ઉલ્લેખ કરી શકું છું અને તેના પર આધાર રાખી શકું છું, જેમાં સુપ્રીમ કોર્ટે નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું હતું;

કલમ-૩૦૪ ગુનાની રચના કરતું નથી પરંતુ હત્યાના ગુનામાં દોષિત માનવવધ માટે સજાની જોગવાઈ કરે છે. દંડ સંહિતાની કલમ ૨૯૯ને ધ્યાનમાં રાખીને, જે કોઈ મૃત્યુનું કારણ બનવાના ઇશાદાથી, અથવા મૃત્યુનું કારણ બની શકે તેવી શારીરિક ઈજા પહોંચાડવાના ઇશાદાથી, અથવા તે જ્ઞાન સાથે કે તે આવા કૃત્ય દ્વારા મૃત્યુનું કારણ બની શકે છે, તે દોષિત માનવવધનો ગુનો કરે છે. દંડ સંહિતાની કલમ ૩૦૦ને ધ્યાનમાં રાખીને, તેમાં ઉલ્લેખિત પાંચ અપવાદો દ્વારા આવરી લેવામાં આવેલા કેસો સિવાય, ગુનાહિત હત્યા એ હત્યા છે. તે સર્વવિદિત છે કે જો મૃત્યુનું કારણ બને છે અને કેસ કલમ ૩૦૦ ના પાંચ અપવાદોમાંથી કોઈપણ એક દ્વારા આવરી લેવામાં આવે છે, તો આવી ગુનાહિત હત્યા હત્યા સમાન ગણાશે નહીં. કલમ ૩૦૪ હત્યાના ગુનામાં દોષિત માનવવધ માટે સજાની જોગવાઈ કરે છે અને પાંચ અપવાદોમાંથી એક દ્વારા આવરી લેવામાં

આવતા કેસોમાં લાદવામાં આવતી સજામાં તફાવત કરે છે, જ્યાં મારવાનો ઇરાદો હાજર હોય અને જ્યાં માત્ર એ જ જ્ઞાન હોય કે મૃત્યુ સંભવિત પરિણામ હશે, પરંતુ મૃત્યુનું કારણ બનવાનો ઇરાદો અથવા આવી શારીરિક ઈજા કે જે મૃત્યુનું કારણ બને તેવી શક્યતા હોય તે ગેરહાજર હોય.અન્યથા કહીએ તો, જો આરોપીનું કૃત્ય કલમ ૩૦૦ની કલમ ૧,૨ અને ૩માંથી કોઈપણમાં આવે છે, પરંતુ તે પાંચ અપવાદોમાંથી કોઈપણમાં આવરી લેવામાં આવે છે, તો તે કલમ ૩૦૪ના પ્રથમ ભાગ હેઠળ શિક્ષાપાત્ર રહેશે.જો, તેમ છતાં, આ અધિનિયમ કલમ ૩૦૦ ની કલમ ૪ હેઠળ આવે છે, એટલે કે આ કૃત્ય કરનાર વ્યક્તિ જાણે છે કે તે એટલું તાત્કાલિક જોખમી છે કે તે તમામ સંભાવનાઓમાં મૃત્યુનું કારણ બને છે, પરંતુ મૃત્યુનું કારણ બનવાનો કોઈ ઇરાદો વિના અને કોઈપણ અપવાદ દ્વારા આવરી લેવામાં આવે છે, તો તે બીજા ભાગ હેઠળ શિક્ષાપાત્ર રહેશે.કલમ ૩૦૪ નો પ્રથમ ભાગ જ્યાં દોષિત ઇરાદો હોય ત્યાં લાગુ પડે છે જ્યારે બીજો ભાગ જ્યાં દોષિત જ્ઞાન હોય ત્યાં લાગુ પડે છે.પરંતુ આરોપીને દોષિત ઠેરવવામાં આવે તે પહેલાં અને કલમ ૩૦૪ના પ્રથમ ભાગ અથવા બીજા ભાગ હેઠળ સજા આપવામાં આવે તે પહેલાં, કલમ ૩૦૦ના પાંચ અપવાદોમાં ઉલ્લેખિત કોઈપણ સંજોગોમાં તેના દ્વારા મૃત્યુ થયું હોવું જોઈએ, જેમાં ગંભીર અને અચાનક ઉશ્કેરણી હેઠળ સ્વનિયંત્રણની શક્તિથી વંચિત રહીને મૃત્યુ, વ્યક્તિ અથવા સંપત્તિના ખાનગી બચાવના અધિકારનો સદ્ભાવનાપૂર્વક ઉપયોગ કરવો અને પૂર્વધારણા વિના જુસ્સાની ગરમીમાં અચાનક લડાઈનો સમાવેશ થાય છે.

૧૬. આમ, ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ ૩૦૪ દોષિત માનવવધનો ગુનો બનાવતી નથી, જે હત્યા સમાન નથી.તે કલમ ગુનાહિત હત્યાના કિસ્સામાં

સજાની જોગવાઈ કરે છે, જે હત્યાની રકમ નથી.તેના પ્રથમ ભાગમાં આવા ગુનાની સજાની જોગવાઈ કરવામાં આવી છે, જ્યારે જે કૃત્ય દ્વારા મૃત્યુ થાય છે તે મૃત્યુનું કારણ બનવાના હેતુથી અથવા મૃત્યુનું કારણ બને તેવી શારીરિક ઈજા પહોંચાડવાના હેતુથી કરવામાં આવે છે.તેનો બીજો ભાગ એવા કેસમાં સજાની જોગવાઈ કરે છે જ્યારે આ કૃત્ય એ જ્ઞાન સાથે કરવામાં આવે છે કે તે મૃત્યુનું કારણ બની શકે છે, પરંતુ મૃત્યુનું કારણ બનવાનો કોઈ ઇરાદો વિના, અથવા એવી શારીરિક ઈજા પહોંચાડવાનો હેતુ વિના કે જે મૃત્યુનું કારણ બની શકે છે.જે ગુનાને તે કલમ હેઠળ શિક્ષાપાત્ર બનાવવામાં આવે છે તે જ ગુનો છે; હત્યાની રકમ ન હોય તેવી ગુનાહિત હત્યાનો ગુનો.તે માત્ર જુદી જુદી સજાઓ પૂરી પાડે છે, તે ધ્યાનમાં રાખીને, શું આ કૃત્ય કોઈ ચોક્કસ હેતુથી કરવામાં આવ્યું હતું અથવા આ કૃત્ય એવા જ્ઞાન સાથે કરવામાં આવ્યું હતું કે જે મૃત્યુનું કારણ બને તે હેતુ વિના મૃત્યુનું કારણ બને તેવી શક્યતા છે, અથવા આવી શારીરિક ઈજા કરે છે જે સંભવિત છે.એ નોંધવું અગત્યનું રહેશે કે આ કલમ ૩૦૪ એવા કેસોને પણ આવરી લે છે જ્યાં ગુનો પ્રથમ દૃષ્ટિએ હત્યાનો ગુનો છે, જે કલમ ૩૦૨ હેઠળ શિક્ષાપાત્ર છે, પરંતુ ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ ૩૦૦ માં આપવામાં આવેલા અપવાદોમાંથી કોઈપણ એકની અરજીને ધ્યાનમાં રાખીને, હત્યાના ગુનાને ગુનાહિત હત્યાના ગુનામાં ઘટાડવામાં આવે છે, જે હત્યાની રકમ નથી.

૧૭. આ તબક્કે, અને ઉપરોક્ત સંદર્ભમાં, મારે પુરાવા અધિનિયમની કલમ ૧૦૫ પર ધ્યાન આપવું જોઈએ, જે નીચે મુજબ છે;

૧૦૫. આરોપીનો કેસ સાબિત કરવાનો બોજ અપવાદોમા આવે છે. જ્યારે કોઈ વ્યક્તિ પર કોઈ ગુનાનો આરોપ મૂકવામાં આવે છે, ત્યારે ભારતીય દંડ સંહિતા (૧૮૬૦નો ૪૫) ના કોઈપણ સામાન્ય અપવાદોની અંદર અથવા તે જ સંહિતાના અન્ય કોઈ ભાગમાં અથવા ગુનાને વ્યાખ્યાયિત કરતા કોઈપણ કાયદામા સમાવિષ્ટ કોઈ વિશેષ અપવાદ અથવા પરંતુકની અંદર કેસ લાવવાના સંજોગોના અસ્તિત્વને સાબિત કરવાનો બોજ તેના પર હોય છે અને અદાલત આવા સંજોગોની ગેરહાજરી ધારે છે.

ઢ્રષ્ટાંત

(અ) હત્યાનો આરોપી એ, આરોપ મૂકે છે કે, માનસિક અસ્વસ્થતાને કારણે, તે કૃત્યની પ્રકૃતિને જાણતો ન હતો. સાબિતીનો ભાર એ પર છે.

(બી) હત્યાનો આરોપી એ, આરોપ મૂકે છે કે ગંભીર અને અચાનક ઉશ્કેરણી દ્વારા, તે આત્મ-નિયંત્રણની શક્તિથી વંચિત હતો. સાબિતીનો ભાર એ પર છે.

(સી) ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ ૩૨૫, (૧૮૬૦ નો ૪૫), એવી જોગવાઈ કરે છે કે જે કોઈ પણ, કલમ ૩૩૫ દ્વારા પૂરા પાડવામાં આવેલા કેસ સિવાય, સ્વેચ્છાએ ગંભીર ઈજા પહોંચાડે છે, તે ચોક્કસ સજાઓને આધિન રહેશે.

૧૮. આમ, પુરાવા અધિનિયમની કલમ ૧૦૫નું સાદું વાંચન એ સ્પષ્ટ કરે છે કે સંજોગોના અસ્તિત્વને સાબિત કરવાનો, ભારતીય દંડ સંહિતાના કોઈપણ સામાન્ય અપવાદોની અંદર અથવા કોઈપણ વિશેષ અપવાદ અથવા પરંતુકની અંદર કેસ લાવવાનો બોજ આરોપી પર છે અને અદાલત આવા સંજોગોની ગેરહાજરી ધારે છે.

૧૯. ઉપરોક્ત સંદર્ભમાં, હું વિજય સિંહ અને અન્યો અન્ય વિરુદ્ધના કેસમાં સુપ્રીમ કોર્ટના ત્રણ ન્યાયાધીશોની બેન્ચના નિર્ણયનો ઉલ્લેખ કરી શકું છું અને અન્યો તેના પર આધાર રાખી શકું છું.યુ. પી. રાજ્ય, એ. આઈ. આર. ૧૯૯૦ એસ. સી. ૧૪૫૯, જેમાં સુપ્રીમ કોર્ટે નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું હતું;

૨૨. આ તબક્કે પુરાવા અધિનિયમની કલમ ૧૦૫માં આવતા "અદાલત આવા સંજોગોની ગેરહાજરીની ધારણા કરશે" શબ્દોના અર્થને ધ્યાનમાં લેવો જરૂરી બને છે. કાયદાની કલમ ૪ સમજાવે છે કે "ધારશે" શબ્દનો અર્થ એ થાય છે કે જ્યાં સુધી તેનો અસ્વીકાર ન થાય ત્યાં સુધી કોર્ટ આ હકીકતને સાબિત ગણશે. 'આ બે કલમોના સંયુક્ત વાંચન પરથી એવું અનુમાન લગાવી શકાય છે કે જ્યાં કેસને અપવાદની અંદર લાવતા સંજોગોના અસ્તિત્વની દલીલ કરવામાં આવે છે અથવા ઉઠાવવામાં આવે છે ત્યાં અદાલત એવા સંજોગોની ગેરહાજરીની ધારણા કરશે જે સાબિત થાય છે સિવાય કે જ્યાં સુધી તે નકારી ન શકાય.કાયદાની કલમ ૩ માં "સાબિત", "અપ્રમાણિત" અને "સાબિત ન" શબ્દોનો અર્થ આપવામાં આવ્યો છે.આ જોગવાઈ મુજબ, એક હકીકત ત્યારે "સાબિત" થાય છે

જ્યારે, તેની સામેની બાબતો પર વિચાર કર્યા પછી, કોર્ટ કાં તો તેનું અસ્તિત્વ માને છે, અથવા તેના અસ્તિત્વને એટલું સંભવિત માને છે કે એક સમજદાર વ્યક્તિએ, ચોક્કસ કેસના સંજોગોમાં, તે અસ્તિત્વમાં છે તેવી ધારણા પર કાર્યવાહી કરવી જોઈએ. એક હકીકતને "અસ્વીકૃત" કહેવામાં આવે છે જ્યારે, તેની સામેની બાબતોને ધ્યાનમાં લીધા પછી, કોર્ટ કાં તો માને છે કે તે અસ્તિત્વમાં નથી, અથવા તેના અસ્તિત્વને એટલું સંભવિત માને છે કે એક સમજદાર વ્યક્તિએ, ચોક્કસ કેસના સંજોગોમાં, તે અસ્તિત્વમાં નથી તેવી ધારણા પર કાર્યવાહી કરવી જોઈએ. એક હકીકતને "સાબિત ન" કહેવામાં આવે છે જ્યારે તે ન તો "સાબિત" થાય છે અને ન તો "નકારી કાઢવામાં આવે છે".

૨૩. ઉપર નોંધ્યા મુજબ કલમ ૧૦૫ નો પ્રથમ ભાગ જણાવે છે કે જ્યારે કોઈ વ્યક્તિ પર કોઈ ગુનાનો આરોપ મૂકવામાં આવે છે, ત્યારે કોઈ પણ અપવાદ અથવા પરંતુકની અંદર કેસ લાવતા સંજોગોના અસ્તિત્વને સાબિત કરવાનો બોજ તેના પર હોય છે અને તેનો છેલ્લો ભાગ જણાવે છે કે કોર્ટ આવા સંજોગોની ગેરહાજરીની ધારણા કરશે. આપેલ કેસમાં આરોપી આવા સંજોગોના અસ્તિત્વને સ્પષ્ટ રીતે સાબિત કરીને બોજો ઉઠાવી શકે છે, જેથી તે સંજોગોની ગેરહાજરીને પણ નકારી શકે છે. પરંતુ જો તે આવા સંજોગોના અસ્તિત્વને સ્પષ્ટ રીતે સાબિત કરીને બોજો ઉપાડવામાં અસમર્થ હોય અથવા તે આવા સંજોગોની ગેરહાજરીને નકારી કાઢવામાં અસમર્થ હોય, તો કેસ "સાબિત થયો નથી" ની શ્રેણીમાં આવશે અને કોર્ટ આવા સંજોગોની ગેરહાજરીની ધારણા કરી શકે છે. આ પૃષ્ઠભૂમિમાં આપણે ફોજદારી ન્યાયશાસ્ત્રના સામાન્ય સિદ્ધાંતને ધ્યાનમાં રાખીને "અદાલત આવા સંજોગોની ગેરહાજરીની ધારણા કરશે" શબ્દોના અર્થની તપાસ કરવી પડશે કે ફરિયાદી પક્ષે તેના કેસને તમામ વાજબી શંકાથી

આગળ સાબિત કરવો પડશે અને દરેક વાજબી શંકાનો લાભ આરોપીને મળવો જોઈએ.

૨૪. પુરાવા પર ઉત્કૃષ્ટ લેખકોના પાઠ્યપુસ્તકોના કેટલાક ભાગોનો સંદર્ભ લેવો અને પછી આ પાસા પર સુપ્રીમ કોર્ટના કેસો દ્વારા નિર્ધારિત ગુણોત્તરને ધ્યાનમાં લેવા માટે આગળ વધવું ઉપયોગી થશે. પુરાવા પર ફીપસનમાં, ૧૩મી આવૃત્તિ. પાન ૪૪ પર એક ફકરો નીચે મુજબ છે:

"પ્રતિવાદીને દોષિત ઠેરવવામાં આવે તે પહેલાં તેના અપરાધને વાજબી શંકાથી આગળ સાબિત કરવાનો બોજ કાર્યવાહી પર છે. જ્યાં પુરાવાઓનો બોજ પ્રતિવાદી પર પડે છે ત્યાં પણ વાજબી શંકાની બહાર પુરાવા સ્થાપિત કરવાનો બોજ ફરિયાદી પક્ષ પર રહે છે અને ક્યારેય બદલાતો નથી. જો સમગ્ર કેસમાં જ્યુરીને આવી શંકા હોય તો પ્રતિવાદી નિર્દોષ જાહેર થવાનો હકદાર છે.

પાન ૪૮ પરનો બીજો ભાગ નીચે મુજબ વાંચો છે:

"ફોજદારી કેસોમાં ફરિયાદી પક્ષ આરોપી સામે પ્રથમ દૃષ્ટિએ કેસ કરવા માટે પૂરતા પુરાવા રજૂ કરીને તેમના પુરાવાઓનો બોજો ભરે છે. જો બચાવ માટે કોઈ પુરાવા ન માંગવામાં આવે તો હકીકતની ટ્રિબ્યુનલે નક્કી કરવું જોઈએ કે ફરિયાદી પક્ષ વાજબી શંકાની બહાર તેના કેસને સાબિત કરીને તેના પ્રેરક પદ્ધતિ બોજને નિભાવવામાં સફળ થયો છે કે કેમ. કોઈ બચાવ પુરાવાની ગેરહાજરીમાં, ફરિયાદી પક્ષ આ રીતે સફળ થયો હોવાની શક્યતા વધારે છે. તેથી જો ફરિયાદી પક્ષે પ્રથમ દૃષ્ટિએ કેસ સ્થાપિત કર્યો હોય તો આરોપી પુરાવા હેઠળ હોવાનું કહી શકાય. બચાવ પક્ષ દ્વારા પુરાવાના બોજનો નિકાલ એ નિર્દોષ જાહેર કરવાની પૂર્વશરત નથી. જો સમગ્ર કેસના અંતે અને અંતે, ફરિયાદી પક્ષ અથવા કેદી દ્વારા આપવામાં આવેલા પુરાવા દ્વારા વાજબી શંકા ઊભી થાય તો આરોપી નિર્દોષ જાહેર

થવાનો હકદાર છે. આરોપ ગમે તે હોય. ફરિયાદી પક્ષે કેદીનો દોષ સાબિત કરવો જ જોઈએ તે સિદ્ધાંત ઇંગ્લેન્ડના સામાન્ય કાયદાનો ભાગ છે અને તેને ઘટાડવાનો કોઈ પ્રયાસ કરી શકાતો નથી.

XX XX XX

XX XX XX

જો કે, ઘણા કિસ્સાઓમાં, આરોપીના બચાવમાં નવા મુદ્દાઓ રજૂ કરવામાં આવશે, ઉદાહરણ તરીકે, સ્વચાલિતતા, ઉશ્કેરણી, આત્મરક્ષા, દબાણ વગેરે. એકવાર આવી "સ્પષ્ટતા" ને ટેકો આપવા માટે કોઈ પુરાવા હોય તો તેમને નકારી કાઢવાની જવાબદારી ફરિયાદી પક્ષ પર રહે છે. આરોપીએ, કાં તો ફરિયાદી પક્ષના સાક્ષીઓની ઉલટ તપાસ દ્વારા અથવા તેના વતી બોલાવવામાં આવેલા પુરાવા દ્વારા અથવા બંનેના સંયોજન દ્વારા, અદાલત સમક્ષ એવી સામગ્રી રજૂ કરવી જોઈએ કે જે બચાવ પક્ષને જીવંત મુદ્દો બનાવે અને જ્યુરી પર છોડવા માટે યોગ્ય બનાવે. પરંતુ એકવાર તે આવું કરવામાં સફળ થઈ જાય અને આ રીતે તેના પુરાવાઓનો બોજો ઉપાડી લે તે પછી કાઉન તે બચાવને એવી રીતે નષ્ટ કરે કે જેથી જ્યુરીના મનમાં કોઈ વાજબી શંકા ન રહે કે આરોપીને કથિત હકીકતોના આધારે દોષમુક્ત કરી શકાતો નથી. કાયદાની ધારણાઓ સાથે વ્યવહાર કરતા, લેખકે પાન ૬૦ પર નોંધ્યું છે, આમ:

"સામાન્ય રીતે ફોજદારી કેસોમાં (જ્યાં સુધી અન્યથા કાયદા દ્વારા નિર્દેશિત ન હોય અને જૈન પૂર્વવર્તીને આધિન ન હોય) નિર્દોષતાની ધારણા ફરિયાદી પર ગુનાના દરેક ઘટકને સાબિત કરવાનો બોજ મૂકે છે, ભલે તેમાં નકારાત્મક દાવાઓ સામેલ હોય. આમ, હત્યાના કેસોમાં, આરોપીના સ્વૈચ્છિક કૃત્ય અને તેના તરફથી દ્વેષના પરિણામે મૃત્યુ

સાબિત કરવાનો બોજ પલ્લ ફરિયાદી પક્ષ પર છે.બળાત્કાર વગેરેના આરોપો પર ફરિયાદી દ્વારા બિન-સંમતિ સાબિત કરવાનો બોજ ફરિયાદી પક્ષ પર છે અને બહુપત્નીત્વમાં, પ્રતિવાદીની જાણકારી સાબિત કરવાનો છે કે તેનો અથવા તેણીનો જીવનસાથી છેલ્લા સાત વર્ષમાં જીવંત હતો.

પુરાવા પર વિગમોર, "ધારણાની કાનૂની અસર" (ત્રીજી આવૃત્તિ) સાથે વ્યવહાર કરે છે., વોલ્યુમ. IX પી.૨૮૯) સમજાવે છે:"તે ધ્યાનમાં રાખવું જોઈએ કે 'કાયદાની ધારણા' (એટલે કે, વાસ્તવિક ધારણા) ની વિશિષ્ટ અસર માત્ર કાયદાના નિયમનો ઉપયોગ કરવા માટે છે જે જ્યુરીને 'વિરુદ્ધ પુરાવાની ગેરહાજરીમાં' નિષ્કર્ષ પર પહોંચવા માટે મજબૂર કરે છે.જો વિરોધી તેનાથી વિપરીત પુરાવા રજૂ કરે છે (ન્યાયાધીશની અમુક પુરાવાની જરૂરિયાતને સંતોષવા માટે પૂરતા), તો ટેલરના 'ટ્રીટાઇઝ ઓન ધ લો ઓફ એવિડન્સ' (૧૨મી આવૃત્તિ) માં નિયમ તરીકે ધારણા અદૃશ્ય થઈ જાય છે. વોલ્યુમ. ૧ પાનું ૨૫૯) નિર્દેશ કરે છે:

"બે આધારો પર કે ફરિયાદીએ કેદી સામેના તેના આરોપને સાબિત કરવા માટે જરૂરી દરેક હકીકત સાબિત કરવી જ જોઈએ, અને તેનાથી વિપરીત વિશ્વાસપાત્ર પુરાવાની ગેરહાજરીમાં કાયદો નિર્દોષતા ધારણા કરશે, સાબિતીનો બોજ, જ્યાં સુધી કાયદાકીય હસ્તક્ષેપ દ્વારા સ્થાનાંતરિત ન થાય ત્યાં સુધી, ફોજદારી કાર્યવાહીમાં ફરિયાદી પક્ષ પર પડશે, જોકે, દોષિત ઠેરવવા માટે, તેણે નકારાત્મક પુરાવાનો આશરો લેવો જરૂરી છે.આમ, જો કોઈ કાયદામાં, ગુનાના સીધા વર્ણનમાં, અને પરંતુક (એ) દ્વારા નહીં, નકારાત્મક બાબત હોય, તો આરોપ અથવા માહિતીમાં નકારાત્મક આરોપ પણ હોવો જોઈએ, જે સામાન્ય રીતે પ્રથમ દૃષ્ટિએ પુરાવા દ્વારા સમર્થિત હોવો જોઈએ.

ધારણાઓ સાથે વ્યવહાર કરતા, લેખક કહે છે: "યોગ્ય દિશા સાબિતીની જવાબદારી કે જેમાં ફરિયાદી પક્ષ તરફથી પ્રથમ દૃષ્ટિએ પુરાવા આપવામાં આવ્યા હોય, જે જો જવાબ ન આપવામાં આવે તો એવી ધારણા ઉભી કરે છે કે જેના પર જ્યુરી દોષિતનો ચુકાદો શોધવામાં ન્યાયી ઠેરવી શકે છે, અને પ્રતિવાદીએ તે ધારણાને રદિયો આપવા માટે પુરાવા બોલાવ્યા છે, તે એ છે કે જો તેઓ કેદી દ્વારા અને તેના વતી આપવામાં આવેલા ૬૦૦ સ્પષ્ટીકરણને સ્વીકારે છે, અથવા જો તે સમજૂતી તેમના મનમાં તેના દોષ અંગે વાજબી શંકા ઉભી કરે છે, તો તેઓએ તેને સાબિતીની જવાબદારી તરીકે નિર્દોષ જાહેર કરવો જોઈએ કે તે હજુ પણ ફરિયાદી પક્ષ પર દોષિત છે. જો સમગ્ર પુરાવા પર જ્યુરીને શંકાની વાસ્તવિક સ્થિતિમાં છોડી દેવામાં આવે તો ફરિયાદી પક્ષ તેમના પર રહેલા પુરાવાની જવાબદારીને સંતોષવામાં નિષ્ફળ ગયો છે.

નાણાવટીના કેસમાં એવું માનવામાં આવે છે કે અધિનિયમની કલમ ૧૦૫ હેઠળ અદાલત કોઈ પણ અપવાદની અંદર કેસ લાવતા સંજોગોની ગેરહાજરીની ધારણા કરશે, એટલે કે અદાલત એવા સંજોગોના અસ્તિત્વને ધ્યાનમાં લેશે કે જ્યાં સુધી તે સાબિત ન થાય ત્યાં સુધી તે નકારી કાઢવામાં આવે, પરંતુ આરોપી દ્વારા તેમાં ઉલ્લેખિત સંજોગોમાં તેની અકસ્માતની અરજીને આધાર આપવા માટે પુરાવા રજૂ કરીને આ ધારણાને નકારી શકાય છે. આ ધારણાને ફરિયાદી પક્ષની આગેવાની હેઠળના પુરાવાઓમાંથી મેળવેલા સ્વીકારો અથવા સંજોગો અથવા આવા સંજોગો અને આરોપી દ્વારા રજૂ કરાયેલા પુરાવાઓની સંયુક્ત અસર દ્વારા પણ નકારી શકાય છે. ફરિયાદી પક્ષ દ્વારા સાબિત કરવાના ગુનાના ઘટકો અને આરોપી દ્વારા પુરાવા અધિનિયમની કલમ ૧૦૫ હેઠળ મુક્ત કરવાના બોજ અને આરોપી દ્વારા આવા ખંડન પુરાવાના આધારે ઊભી

થઈ શકે તેવી વાજબી શંકા સાથે વ્યવહાર કરવો, તે અવલોકન કરવામાં આવે છે:

"એક ઉદાહરણ તેનો અર્થ બહાર લાવી શકે છે. ફરિયાદી પક્ષે સાબિત કરવું પડશે કે આરોપીએ મૃતકની ઇરાદાપૂર્વક ગોળી મારીને હત્યા કરી હતી અને આ રીતે 'ડ' ના અર્થમાં હત્યાનો ગુનો કર્યો હતો. ૩૦૦ ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ; ફરિયાદી પક્ષે હત્યાના ઘટકો સાબિત કરવા પડે છે, અને તે ગુનાના ઘટકોમાંનો એક ઘટક એ છે કે આરોપીએ ઇરાદાપૂર્વક મૃતકને ગોળી મારી હતી; આરોપી દલીલ કરે છે કે તેણે યોગ્ય કાળજી અને સાવધાની સાથે કાયદેસર માધ્યમો દ્વારા કાયદેસર રીતે કાયદેસર કાર્ય કરવામાં કોઈ હેતુ અથવા જાણકારી વિના અકસ્માત દ્વારા મૃતકને ગોળી મારી હતી, આરોપી જેની સામે પુરાવા અધિનિયમની કલમ-૧૦૫ હેઠળ ધારણા કરવામાં આવે છે કે એસ. માં ઉદ્દેશિત સંજોગોમાં ગોળીબાર અકસ્માત દ્વારા થયો ન હતો. ૮૦ ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ, તે ધારણાને રદિયો આપવા માટે પુરાવા રજૂ કરી શકે છે. તે પુરાવા ડ ના તમામ ઘટકોને સાબિત કરવા માટે પૂરતા ન પણ હોઈ શકે. ૮૦ ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ હેઠળ, પરંતુ તે સાબિત કરી શકે છે કે ગોળીબાર અકસ્માત અથવા અજાણતા દ્વારા કરવામાં આવ્યો હતો, એટલે કે તે કોઈ હેતુ અથવા મનની જરૂરી સ્થિતિ વિના કરવામાં આવ્યો હતો, જે ગુનાનો સાર છે, ડ ના અર્થમાં. ૩૦૦ ભારતીય દંડ સંહિતા. અથવા કોઈપણ રીતે હત્યાના ગુનાના આવશ્યક ઘટકો પર વાજબી શંકા કરી શકે છે. તે ઘટનામાં, જોકે આરોપી એસની શરતોની અંદર તેનો કેસ ૬૦૧ લાવવામાં નિષ્ફળ ગયો. ૮૦ ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ મુજબ, અદાલત એવું માની શકે છે કે ગુનાના ઘટકો સ્થાપિત થયા નથી અથવા ફરિયાદી પક્ષે આરોપી સામે કેસ બનાવ્યો નથી. આ દ્રષ્ટિકોણમાં એવું કહી શકાય કે ગુનાના ઘટકોને સાબિત કરવાનો સામાન્ય બોજ, સિવાય કે તેનાથી

વિપરીત કોઈ ચોક્કસ કાયદો હોય, તે હંમેશા ફરિયાદી પક્ષ પર હોય છે, પરંતુ અપવાદો હેઠળ આવતા સંજોગો સાબિત કરવાનો બોજ આરોપી પર છે. પોતાના કેસને અપવાદ હેઠળ લાવતા તમામ સંજોગો સ્થાપિત કરવામાં આરોપીની નિષ્ફળતા ગુનાના ઘટકોને સાબિત કરવા માટે ફરિયાદી પક્ષને દોષમુક્ત કરતી નથી; ખરેખર, પુરાવા, અપવાદ સ્થાપિત કરવા માટે અપૂરતા હોવા છતાં, ગુનાના એક અથવા વધુ ઘટકોને નકારાત્મક બનાવવા માટે પૂરતા હોઈ શકે છે.

પહેલેથી જ નોંધ્યા મુજબ દહ્યાભાઈના કિસ્સામાં, સંબંધિત ભાગ આ રીતે વાંચે છે:

"આ રીતે મૂકવામાં આવેલા પુરાવા એસ હેઠળ બોજને દૂર કરવા માટે પૂરતા ન પણ હોઈ શકે. ૧૦૫ પુરાવા અધિનિયમ હેઠળ, પરંતુ તે ગુનાના એક અથવા અન્ય જરૂરી ઘટકોના સંદર્ભમાં ન્યાયાધીશના મનમાં વાજબી શંકા ઉભી કરી શકે છે. દાખલા તરીકે, તે ન્યાયાધીશના મનમાં વાજબી શંકા ઉભી કરી શકે છે કે શું આરોપીનો ઇરાદો દંડ સંહિતાની કલમ ૨૯૯માં નિર્ધારિત કરવામાં આવ્યો હતો.

૨૫. ફોજદારી કેસોમાં પુરાવાના મૂલ્યાંકનના સંદર્ભમાં કાયદાની અદાલતો દ્વારા નિર્ધારિત સાવચેતીનો નિયમ એ છે કે ફરિયાદી પક્ષે તેના કેસને વાજબી શંકાથી આગળ સાબિત કરવો જોઈએ. કલમ ૧૦૫ પ્રથમ ભાગમાં આરોપી પર 'સાબિતીનો બોજ' મૂકે છે અને બીજા ભાગમાં આપણને એક ધારણા મળે છે જે અદાલત સંજોગોની ગેરહાજરી અંગે દોરી શકે છે જે ધારણા હંમેશા નકારી શકાય તેવી હોય છે. તેથી, કલમને સંપૂર્ણ રીતે 'સાબિતીનો બોજ' અને ધારણા સાથે

મળીને ધ્યાનમાં લેવી પડશે.તે સ્વયંસિદ્ધ છે જ્યારે પુરાવા નિર્ણાયક રીતે હકીકતના અસ્તિત્વને સાબિત કરવા માટે પૂરતા હોય ત્યારે કોઈ મુશ્કેલી ઊભી થતી નથી.પરંતુ જ્યાં આરોપી એવી ધારણા મૂકવા માટે સામગ્રી રજૂ કરે છે જે કાર્યવાહીના કેસને અસર કરી શકે છે અથવા ગુનાના એક અથવા અન્ય ઘટકોના અસ્તિત્વ વિશે વાજબી શંકા પેદા કરી શકે છે અને પછી તે એવા કેસ સમાન હશે જ્યાં કાર્યવાહી વાજબી શંકાની બહાર પોતાનો કેસ સાબિત કરવામાં નિષ્ફળ રહી હોય.જ્યારે અપવાદની અરજી કરવામાં આવે ત્યારે કોર્ટ આવા સંજોગોની ગેરહાજરીની ધારણા કરશે તેવી પ્રારંભિક ફરજિયાત ધારણા દૂર કરવામાં આવે છે.વધુ ત્યારે જ્યારે રેકૉર્ડ પર સંજોગો હોય (ફરિયાદી પક્ષના પુરાવા, મુખ્ય અને ક્રોસ એક્ઝામિનેશન, સંભાવનાઓ અને સંજોગો, જો કોઈ હોય તો, આરોપી દ્વારા રજૂ કરવામાં આવે છે, કાં તો પુરાવા દાખલ કરીને અથવા અન્યથા) ગુનાના ઘટકોના અસ્તિત્વ વિશે વાજબી શંકા પેદા કરે છે.આવી વાજબી શંકાના કિસ્સામાં, કોર્ટે આરોપીને તેનો લાભ આપવો પડશે.આરોપી સામગ્રીના આધારે તેની અરજીની તરફેણમાં સંભાવનાની પ્રાધાન્યતા પણ બતાવી શકે છે.જો આવા અપવાદના અસ્તિત્વની તરફેણમાં કોઈ સંજોગો ન હોય તો બાકીની તપાસ માત્ર અરજી ઉઠાવવામાં આવી હોવા છતાં ઊભી થતી નથી.પરંતુ જો આરોપી વાજબી શંકા પેદા કરવામાં સફળ થાય છે અથવા તેની અરજીની તરફેણમાં સંભાવના દર્શાવે છે, તો કલમ ૧૦૫ હેઠળ તેની જવાબદારી દૂર થઈ જાય છે અને તે નિર્દોષ જાહેર થવાનો હકદાર રહેશે.

૨૬. ઉપર જે ચર્ચા કરવામાં આવી છે તેમાંથી તે બહાર આવે છે કે અપવાદ સંબંધિત સંજોગોના અસ્તિત્વની ગેરહાજરી અંગેની ધારણાને આરોપી દ્વારા ઉપર ઉલ્લેખિત કોઈપણ રીતભાતમાં પુરાવા રજૂ કરીને રદિયો આપી શકાય છે.જો આવા ખંડનથી, તેના અપરાધ અંગે વાજબી શંકા ઊભી થાય, તો આરોપીને તેનો લાભ મળવો જોઈએ.આવી વાજબી શંકા પરિણામે આરોપ મૂકવામાં આવેલા ગુનાના એક અથવા વધુ ઘટકોને નકારાત્મક બનાવે છે, ઉદાહરણ તરીકે, આવા ખંડન પુરાવાથી, ખાનગી બચાવના અધિકાર વિશે વાજબી શંકા ઊભી થાય છે, પછી તે અનુસરે છે કે ફરિયાદી પક્ષે ગુના કરવાના હેતુના જરૂરી ઘટકો સ્થાપિત કર્યા નથી.આ રીતે પુરાવા અધિનિયમની કલમ ૧૦૫ હેઠળ પણ કાનૂની અને તથ્યાત્મક વિચારણાઓમાંથી ઉદ્ભવતા વાજબી શંકાનો લાભ આરોપીને મળવો જોઈએ.

૨૭ એવી દલીલ કરી શકાય છે કે 'વાજબી શંકા' નો ખ્યાલ પ્રકૃતિમાં અસ્પષ્ટ છે અને કલમ ૧૦૫ હેઠળ માનવામાં આવેલ 'સાબિતીના બોજ' નું ધોરણ કંઈક અંશે ચોક્કસ હોવું જોઈએ, તેથી, બંનેમાં સમાધાન કરવું મુશ્કેલ છે.પરંતુ ફોજદારી ન્યાયશાસ્ત્રના સામાન્ય સિદ્ધાંતો, એટલે કે, ફરિયાદી પક્ષે તેના કેસને વાજબી શંકાથી આગળ સાબિત કરવો પડશે અને આરોપી કારણ સક્ષમ શંકાના લાભ માટે હકદાર છે, તે ધ્યાનમાં લેવું જોઈએ.'વાજબી શંકા' એ છે જે સમજદાર અને વાજબી માણસને થાય છે.કલમ ૩ "સાબિત", "અપ્રમાણિત" અને "સાબિત ન" શબ્દોના અર્થને સમજાવતી વખતે સાબિતીના ધોરણને નિર્ધારિત કરે છે, એટલે કે, સમજદાર માણસના દષ્ટિકોણથી સંજોગોના અસ્તિત્વ અથવા અસ્તિત્વ વિશે.આ વિભાગ મનની બે શરતો પૂરી પાડવા માટે એટલો શબ્દબદ્ધ છે,

પ્રથમ, જેમાં માણસ કોઈ હકીકત વિશે સંપૂર્ણપણે ચોક્કસ લાગે છે, બીજા શબ્દોમાં કહીએ તો, "તેને અસ્તિત્વમાં માને છે" અને બીજું જેમાં તે કોઈ હકીકત વિશે સંપૂર્ણપણે ચોક્કસ ન અનુભવી શકે, તે એટલું અત્યંત સંભવિત વિચારે છે કે એક સમજદાર માણસ સંજોગોમાં તેના અસ્તિત્વની ધારણા પર કાર્ય કરશે. આ કાયદો સમજદાર માણસની જરૂરિયાતને યોગ્ય નક્કર ધોરણ તરીકે અપનાવે છે, જેના દ્વારા પુરાવા માપવા માટે એક જ સમયે સંજોગો અથવા સંભાવના અથવા અસંભવિતતાની સ્થિતિને સંપૂર્ણ અસર આપવાનું વિચારે છે. તે નિશ્ચિતતાની આ ડિગ્રી છે જ્યાં હકીકત પહેલાંના સંજોગો સાબિત થઈ શકે છે. એક હકીકત ત્યારે નકારી કાઢવામાં આવે છે જ્યારે કોર્ટ માને છે કે તે અસ્તિત્વમાં નથી અથવા એક સમજદાર માણસની દ્રષ્ટિએ તેના અસ્તિત્વને એટલું સંભવિત માનતું નથી અને હવે આપણે ત્રીજા તબક્કે આવીએ છીએ જ્યાં એક સમજદાર માણસની દ્રષ્ટિએ હકીકત સાબિત થતી નથી એટલે કે ન તો સાબિત થાય છે અને ન તો નકારી કાઢે છે. તે આ શંકા છે જે વાજબી માણસને થાય છે, ફોજદારી વિવાદોના ક્ષેત્રમાં કાનૂની માન્યતા ધરાવે છે. તે નૈતિક પ્રતીતિથી કંઈક અલગ છે અને તે શંકાથી પણ અલગ છે. તે 'એક સમજદાર માણસ' દ્વારા રેકૉર્ડ પરની સમગ્ર સામગ્રીની ઊંડી તપાસની પ્રક્રિયાનું પરિણામ છે.

૨૦. એ. આઈ. આર. ૧૯૭૦ ઓલમાં નોંધાયેલા ઋષિ કેશ સિંહ વિરુદ્ધ રાજ્યના કેસમાં તે યોજાયો હતો. ૫૧ (એફ. બી.) કે:

"આરોપી વ્યક્તિ જે અપવાદની દલીલ કરે છે તે નિર્દોષ જાહેર થવાનો હકદાર છે જો સમગ્ર પુરાવાને ધ્યાનમાં લીધા પછી (સામાન્ય અપવાદની અરજીના સમર્થનમાં આપવામાં આવેલા પુરાવા સહિત) કોર્ટના મનમાં આરોપીના નિર્માણ વિશે વાજબી શંકા પેદા થાય.

તે કિસ્સામાં, પુરાવા અધિનિયમની કલમ ૧૦૫ ની જોગવાઈઓના સંબંધમાં સર્વોચ્ચ અદાલતના નિર્ણયોની વિચારણાના પરિણામનો સારાંશ બેગ, જે (તેમના સ્વામી તરીકે) નીચે મુજબ (પાનું ૯૭૯૮ પર) કરવામાં આવ્યો હતો:

".....આરોપીની અપવાદની અરજી તીવ્ર રીતે સીમાંકિત ન હોય તેવા ત્રણ તબક્કાઓમાંથી એક સુધી પહોંચી શકે છે, એક બીજાના અનુગામી બની શકે છે, જે વિવેકપૂર્ણ વ્યક્તિના ધોરણ દ્વારા નક્કી કરવામાં આવેલા કેસમાં સંપૂર્ણ પુરાવાની અસર પર આધાર રાખે છે અથવા સંભાવનાઓને કાળજીપૂર્વક સંતુલિત કરે છે. આ તબક્કાઓ છે: પ્રથમ, કાયદાની કલમ ૧૦૫ ના અંતે આપવામાં આવેલી પ્રારંભિક ફરજિયાત ધારણાને હટાવવી; બીજું, ગુનાના ઘટકના અસ્તિત્વ વિશે વાજબી શંકાનું સર્જન; અને ત્રીજું, 'સંભાવનાની પ્રાધાન્યતા' દ્વારા અપવાદનો સંપૂર્ણ પુરાવો, જે આરોપીની અરજીની તરફેણમાં સંભાવનાના સંતુલનનો થોડો ઝુકાવ પણ આવરી લે છે. જો તેની અરજી પ્રથમ તબક્કાની બહાર ન જાય તો આરોપી નિર્દોષ જાહેર થવાનો હકદાર નથી. બીજા તબક્કે, તે શંકાનો લાભ મેળવીને નિર્દોષ જાહેર થવાનો હકદાર બને છે. ત્રીજા તબક્કે, તે નિઃશંકપણે નિર્દોષ જાહેર થવાનો હકદાર છે. આ, મારા મતે, 'પરભૂ' માં બહુમતી દષ્ટિકોણની અસર છે. કેસ જે સીધા જ પ્રથમ બે તબક્કાઓ સાથે સંબંધિત છે. સુપ્રીમ કોર્ટના નિર્ણયોએ અત્યાર સુધીના છેલ્લા બે તબક્કાઓને ધ્યાનમાં લીધા છે, પરંતુ અમારા ધ્યાનમાં લાવવામાં આવેલા કોઈ પણ કેસમાં પ્રથમ તબક્કાને હજુ સુધી સીધા અથવા અલગથી હાથ ધરવામાં આવ્યો નથી.

૨૧. પુરાવા અધિનિયમની કલમ-૧૦૫ની જોગવાઈઓ, જે આવા કિસ્સાઓમાં લાગુ પડે છે, તેમાં અપવાદ સ્થાપિત કરનારા આરોપીનો ખરેખર બે પ્રકારનો બોજ હોય છે; પ્રથમ, ભારતીય દંડ સંહિતાના કોઈપણ સામાન્ય અપવાદોની અંદર, અથવા તે જ સંહિતાના અન્ય કોઈ ભાગમાં સમાવિષ્ટ કોઈ વિશેષ અપવાદ અથવા પરંતુકની અંદર, અથવા ગુનાને વ્યાખ્યાયિત કરતા કોઈપણ કાયદામાં કેસને લાવતા સંજોગોના અસ્તિત્વને સાબિત કરવાની જવાબદારી નિર્ધારિત કરવામાં આવી છે, અને બીજું, પુરાવા રજૂ કરવાનો અથવા બતાવવાનો બોજ છે જે જોગવાઈના છેલ્લા ભાગમાંથી પરિણમે છે જે કહે છે કે "કોર્ટ આવી ગેરહાજરીની ધારણા કરશે. સંજોગો ".પુરાવા અધિનિયમની કલમ ૧૦૫ના અંતે આ ફરજિયાત ધારણાની અસર એ છે કે અદાલતે એવું ધારીને શરૂઆત કરવી જોઈએ કે એવી કોઈ હકીકતો અસ્તિત્વમાં નથી કે જેને ગુનાહિત જવાબદારીના અપવાદ તરીકે આત્મરક્ષાની અરજીને ધ્યાનમાં લેવા માટે ધ્યાનમાં લઈ શકાય, જે અન્યથા હશે.પરંતુ, જ્યારે બંને પક્ષોએ પોતપોતાના નિવેદનોના પુરાવા રજૂ કર્યા હોય, ત્યારે ફરિયાદી પક્ષ અથવા બચાવ પક્ષ દ્વારા રજૂ કરાયેલા રેકૉર્ડ પરના કોઈપણ પુરાવા પરથી આરોપી બતાવી શકે છે કે ફરજિયાત ધારણા દૂર કરવામાં આવી છે.છેલ્લો ઉદ્દેખિત બોજ ખરેખર અરજીને સંપૂર્ણ રીતે સ્થાપિત કરવાનો બોજ નથી, પરંતુ અરજી હાથ ધરવાને યોગ્ય ઠેરવવા માટે કેટલાક પુરાવા રજૂ કરવા અથવા તેનું અસ્તિત્વ દર્શાવવાનો બોજ છે.ફરજિયાત ધારણાના પરિણામે થતા બોજને દૂર

કરવો મુશ્કેલ નથી અને તેને દૂર કરવું પૂરતું ન પણ હોઈ શકે અને નિર્દોષ પણ ન હોઈ શકે.

૨૨. પુરાવા અધિનિયમની કલમ ૧૦પને આ રીતે ઋષિ કેશ સિંહના કેસમાં (ઉપરોક્ત) (પૃ. ૯૫ પર) સમજાવવામાં આવી હતી:

"કલમ ૧૦પના પ્રથમ ભાગનું શાબ્દિક અર્થઘટન પણ સૂચવી શકે છે કે અપવાદની અંદર 'કેસ લાવતા સંજોગોના અસ્તિત્વને સાબિત કરવાનો બોજ' એ સંભાવનાના પ્રાધાન્ય દ્વારા વિનંતી કરાયેલા અપવાદના સંપૂર્ણ પુરાવાને આવરી લેવા માટે છે, તેમજ એવા સંજોગોના પુરાવા જે દર્શાવે છે કે અપવાદ અસ્તિત્વમાં હોઈ શકે છે જે આરોપીને ગુનાના ઘટકો પર શંકાના લાભ માટે હકદાર બનાવશે. જો હેતુ એવા કિસ્સાઓમાં અપવાદની અંદર કેસ લાવવાના લાભને મર્યાદિત કરવાનો હોત જ્યાં અપવાદ સંભાવનાના પ્રાધાન્ય દ્વારા સ્થાપિત કરવામાં આવ્યો હતો, તો આરોપીએ વિનંતી કરેલા અપવાદના 'અસ્તિત્વને સાબિત કરવું' જોઈએ તેવી જોગવાઈ કરીને વધુ સીધી અને ચોક્કસ ભાષાનો ઉપયોગ કરવામાં આવ્યો હોત. પરંતુ, કલમ ૧૦પના પ્રથમ ભાગમાં વપરાયેલી ભાષા ઇરાદાપૂર્વક ઓછી ચોક્કસ હોવાનું જણાય છે જેથી આરોપી, જો તે તેની ફરજ સંપૂર્ણ રીતે નિભાવવામાં નિષ્ફળ જાય

તો પણ, અપવાદના અસ્તિત્વને સ્થાપિત કરીને, જ્યારે ફરિયાદી પક્ષ આરોપી દ્વારા રજૂ કરાયેલા તેના અપરાધ વિશેની વાસ્તવિક શંકાને દૂર કરવાની તેની ફરજમાં નિષ્ફળ જાય ત્યારે સીધા જ અપવાદનો લાભ મેળવી શકે છે. ફરીથી, કલમ ૧૦૫ નો છેલ્લો ભાગ, જો કડક અને શાબ્દિક અર્થઘટન કરવામાં આવે તો પણ, તેનો અર્થ એ છે કે ફરજિયાત ધારણા આરોપીની અરજી સંપૂર્ણ રીતે સ્થાપિત ન થાય ત્યાં સુધી ટકી રહેવી જોઈએ અને અરજીને સમર્થન આપવા માટે સંજોગો (એટલે કે જરૂરી નથી કે બધા) સાબિત થાય ત્યાં સુધી નહીં. વધુમાં, કલમ ૧૦૫નું પ્રતિબંધાત્મક અર્થઘટન, જેમાં આરોપી ૧૧ને તેના કેસને અપવાદની અંદર લાવવાના લાભમાંથી બાકાત રાખવામાં આવે છે, જ્યાં સુધી તે તેને સંપૂર્ણ રીતે સાબિત ન કરે ત્યાં સુધી, સુપ્રીમ કોર્ટ દ્વારા કાયદાની ઘોષણા દ્વારા નકારી કાઢવામાં આવે છે કે કલમ ૭૬૩ ૧૦૫ અને વાજબી શંકાની બહાર તેના કેસને સાબિત કરવાની ફરિયાદી પક્ષની ફરજ વચ્ચે કોઈ વિરોધાભાસ નથી. તેથી, કલમ ૧૦૫ ના અંતે ફરજિયાત ધારણા ત્યાં સુધી ટકી શકતી નથી જ્યાં સુધી આરોપી સંભાવનાના પ્રાધાન્ય દ્વારા તેના અપવાદને સંપૂર્ણ રીતે સાબિત ન કરે. તે આવશ્યકપણે અગાઉ દૂર કરવામાં આવે છે અથવા પરભૂના કેસ, ૧૯૪૧ ઓલ એલજે ૬૧૯એઆઈઆર ૧૯૪૧ ઓલ ૪૦૨ (એફબી)

માં બહુમતી દષ્ટિકોણ લેતા ન્યાયાધીશો દ્વારા સ્પષ્ટ રીતે ધાર્યા મુજબ જ શરૂઆતમાં કાર્યરત છે.

તે ત્યાં પણ કહેવામાં આવ્યું હતું (પૃષ્ઠ ૮૯ પર):

"વાજબી શંકાની સ્થિતિની કાનૂની સ્થિતિને બે વિરુદ્ધ ખૂણાઓથી જોઈ શકાય છે અને કહી શકાય છે.કોઈ પણ વ્યક્તિ વાસ્તવિક રીતે ઓળખી શકે છે કે, જો કે કાયદો તેના કેસને વાજબી શંકાની બહાર સાબિત કરવા માટે ફરિયાદી પક્ષનો માત્ર ઊંચો બોજ સૂચવે છે અને આરોપીનો તેની અરજીને માત્ર સંભાવનાના પ્રાધાન્ય દ્વારા સાબિત કરવાનો ઓછો બોજ સૂચવે છે, તેમ છતાં, વ્યવહારમાં, આરોપીના અપરાધ વિશે વાજબી શંકા પેદા કરવાનો હજી પણ ઓછો બોજ છે, અને તે કે આરોપી વ્યવહારમાં પણ આ ઓછા બોજને સંતોષવા દ્વારા નિર્દોષ જાહેર કરી શકે છે.કાયદાને આ રીતે જણાવવા સામે વાંધો એ છે કે તે પુરાવાના નવા પ્રકારનો બોજ રજૂ કરવા જેવો લાગે છે, જો કે, કાયદાના આવા નિવેદનના બચાવમાં એવું કહી શકાય કે તે ફક્ત જે સાચું છે તેને જ ઓળખે છે.વૈકલ્પિક રીતે, કોઈ એવું કહી શકે છે કે વાજબી શંકાનો લાભ મેળવવાનો આરોપીનો અધિકાર એ જરૂરી પરિણામ છે અને તેના કેસને વાજબી શંકાની બહાર સ્થાપિત કરવાની

ફરિયાદી પક્ષની નિર્વિવાદ ફરજનું પ્રતિરૂપ છે અને જો આરોપી વિનંતી કરેલા અપવાદને સંપૂર્ણ રીતે સાબિત કરવા માટે પોતાની ફરજ નિભાવવામાં નિષ્ફળ જાય તો પણ આ અધિકાર તેને ઉપલબ્ધ છે.કાયદાને જણાવવાની આ તકનીકી રીતે વધુ યોગ્ય રીત વૂર્લિમગ્ટનના કેસ દ્વારા સૂચવવામાં આવી હતી અને પરભૂના કેસમાં બહુમતી દ્વારા અપનાવવામાં આવી હતી, અને તે પછી, સુપ્રીમ કોર્ટ દ્વારા.મને એવું લાગે છે કે જ્યાં સુધી આરોપીની પોતાની અરજીને સંપૂર્ણ રીતે સાબિત કરવાની કાનૂની ફરજ તેમજ વાજબી શંકાનો લાભ મેળવવાનો તેનો સમાન સ્પષ્ટ કાનૂની અધિકાર, ગુનાના ઘટક પર સંપૂર્ણ પુરાવાને ધ્યાનમાં લઈને, માન્ય છે, ત્યાં સુધી માત્ર બે અલગ અલગ ખૂણાઓથી સ્થિતિનું વર્ણન કરવાની રીતનો તફાવત એ માત્ર સ્વરૂપની મહત્વની બાબત છે.જો પછીનું સ્વરૂપ કંઈક અંશે કૃત્રિમ લાગે, તો પણ સુપ્રીમ કોર્ટ દ્વારા તેને અપનાવ્યા પછી તેને પ્રાધાન્ય આપવું આવશ્યક છે.(જુઓ:કે. એમ. નાનાવતી વિ. મહારાષ્ટ્ર રાજ્ય એ. આઈ. આર. ૧૯૬૨ એસ. સી. ૬૦૫).

૨૩. આમ, જો અદાલતે એમ ધારીને શરૂઆત કરવી જોઈએ કે કોઈ તથ્યો અસ્તિત્વમાં નથી કે જેને કોઈ પણ અરજીને ફોજદારી જવાબદારીના અપવાદ

તરીકે ધ્યાનમાં લેવા માટે ધ્યાનમાં લઈ શકાય, જે અન્યથા ત્યાં હશે, તો પોલીસ કેવી રીતે ધારી શકે કે કેસ આઈપીસીની કલમ ૩૦૦ ના અપવાદમાં આવે છે.

૨૪. હમણાં માટે, મને એ આધાર પર આગળ વધવા દો કે આ કેસ હત્યાના ગુનામાં ગુનાહિત હત્યાનો છે.આવા સંજોગોમાં, એકમાત્ર કલમ કે જે લાગુ કરી શકાય છે, જો લાગુ પડે તો, કલમ ૩૦૦ ની ચોથી કલમ હશે.કલમ ૩૦૦ નીચે મુજબ છે;

"૩૦૦.અહીં પછીના અપવાદરૂપ કિસ્સાઓ સિવાય, દોષિત માનવવધ એ હત્યા છે, જો જે કૃત્ય દ્વારા મૃત્યુ થાય છે તે મૃત્યુના હેતુથી કરવામાં આવે છે, અથવા

૨૪. XXX XXX

XXX XXX

૩૪ XXX XXX

૪થુ.જો આ કૃત્ય કરનાર વ્યક્તિ જાણે છે કે તે એટલું તાત્કાલિક જોખમી છે કે તે મૃત્યુ અથવા આવી શારીરિક ઈજાનું કારણ બને છે, જે મૃત્યુનું કારણ બને તેવી સંભાવના છે, અને મૃત્યુ અથવા ઉપરોક્ત ઈજા થવાનું જોખમ ઊભું કરવા માટે કોઈ બહાનું વિના આ કૃત્ય કરે છે.

૨૫. ચોથી કલમ એવા કિસ્સાઓના તે વર્ગને આવરી લે છે જે પોતાનામાં ખૂબ જ જોખમી હોય છે અને આ કૃત્ય એ જ્ઞાન સાથે કરવામાં આવે છે કે તે, તમામ

સંભાવનાઓમાં, મૃત્યુ અથવા આવી શારીરિક ઇજાનું કારણ બને છે જે મૃત્યુનું કારણ બને તેવી શક્યતા છે અને આવા જ્ઞાન હોવા છતાં, આ કાર્ય કોઈ બહાનું વિના કરવામાં આવે છે. બીજા શબ્દોમાં કહીએ તો, ચોથી કલમની જોગવાઈઓ ત્યારે જ આકર્ષવી જરૂરી છે જ્યારે ગુનેગાર જાણે છે કે તેનું કૃત્ય એટલું તાત્કાલિક જોખમી છે કે તે, તમામ સંભાવનાઓમાં, મૃત્યુનું કારણ બને છે અથવા, ઓછામાં ઓછું, આવી શારીરિક ઇજા, જે મૃત્યુનું કારણ બને તેવી શક્યતા છે. આરોપી તરફથી આ પ્રકારનું જ્ઞાન સૌથી વધુ સંભાવના ધરાવતું હોવું જોઈએ. તે પણ એક જાણીતી હકીકત છે કે ચોથી કલમ એવા કેસોના તે વર્ગ માટે જોગવાઈ કરવા માટે રચવામાં આવી છે જ્યાં મૃત્યુમાં પરિણમતા કૃત્યોની ગણતરી કોઈ ખાસ વ્યક્તિને નિશાન બનાવ્યા વિના ઘણા લોકોના જીવનને જોખમમાં મૂકવા માટે કરવામાં આવે છે અને સંભવિત પરિણામની સંપૂર્ણ ચેતના સાથે આચરવામાં આવે છે, જે આઈ. પી. સી. ની કલમ ૩૦૦ ના દૃષ્ટાંત (ડી) માંથી જોઈ શકાય છે.

૨૬. "તાત્કાલિક" શબ્દનો અર્થ થાય છે જોખમ જે જોખમી અને નજીક બંને છે. કોઈ કૃત્ય તાત્કાલિક જોખમી છે કે કેમ તે પ્રશ્ન તે કૃત્યની પ્રકૃતિ અને માનવ જીવન માટે તેના સ્પષ્ટ જોખમ પર આધાર રાખે છે. તે એક એવું કાર્ય હોવું જોઈએ જેમાં મનુષ્યનું મૃત્યુ નિશ્ચિત હોય અથવા લગભગ એવું જ હોય, અને જો પરિણામ અન્યથા હોય તો તે આશ્ચર્યજનક હશે.

૨૭. ડિવિઝન બેંચમાં બેસીને, મને લશુબેન ચેમાભાઈ ચૌધરી વિરુદ્ધ ગુજરાત રાજ્ય, ૨૦૦૭ની ક્રિમિનલ અપીલ નં.૯૪૫ ના કેસમાં કલમ ૩૦૦ની ચોથી કલમ પર વિચાર કરવાનો પ્રસંગ મળ્યો હતો, જેનો નિર્ણય ૩જી ઓગસ્ટ, ૨૦૧૨ના રોજ લેવામાં આવ્યો હતો.હું સંબંધિત અવલોકનો નીચે ટાંકું છું;

૧૩. આપણે પહેલેથી જ ઉપર ચર્ચા કરી છે કે મૃતકને હર્થની આગમાં ધકેલી દેવાની આરોપીની કાર્યવાહી મૃતક અને અપીલકર્તા વચ્ચે ઝઘડા પહેલા કરવામાં આવી હતી.રેકૉર્ડ પરના ઉપરોક્ત પુરાવા પરથી એવું ન કહી શકાય કે અપીલકર્તાનો ઇરાદો હતો કે તેણીની આ પ્રકારની કાર્યવાહીથી મૃતકનું મૃત્યુ થશે અથવા તેને શારીરિક ઈજા થશે, જે સામાન્ય રીતે મૃત્યુનું કારણ બનવા માટે પૂરતું હતું.તેથી, અમારા મતે, આ કેસ આઈ. પી. સી. ની કલમ ૩૦૦ની ચોથી કલમ હેઠળ આવરી લેવામાં આવ્યો હોવાનું ન કહી શકાય, જો કે, અપીલકર્તાનો કેસ આઈ. પી. સી. ની કલમ ૩૦૪, ભાગ-૨ હેઠળ આવરી લેવામાં આવ્યો છે. કલમ ૩૦૦ ની કલમ (૪) નીચે મુજબ વાંચે છે:—

"૩૦૦.અહીં પછીના અપવાદરૂપ કિસ્સાઓ સિવાય, દોષિત માનવવધ એ હત્યા છે, જો જે કૃત્ય દ્વારા મૃત્યુ થાય છે તે મૃત્યુના હેતુથી કરવામાં આવે છે, અથવા

૨જી. XXX XXX XXX

૩જી XXX XXX

જથુ.જો આ કૃત્ય કરનાર વ્યક્તિ જાણે છે કે તે એટલું તાત્કાલિક જોખમી છે કે તે મૃત્યુ અથવા આવી શારીરિક ઈજાનું કારણ બને છે, જે મૃત્યુનું કારણ બને તેવી સંભાવના છે, અને મૃત્યુ અથવા ઉપરોક્ત ઈજા થવાનું જોખમ ઊભું કરવા માટે કોઈ બહાનું વિના આ કૃત્ય કરે છે.

આ કલમ એવા કિસ્સાઓના વર્ગને આવરી લે છે જે પોતાનામાં ખૂબ જ જોખમી હોય છે અને આ કૃત્ય એ જ્ઞાન સાથે કરવામાં આવે છે કે તે મૃત્યુ અથવા એવી શારીરિક ઈજાનું કારણ બને છે જે મૃત્યુનું કારણ બને તેવી શક્યતા છે અને આવા જ્ઞાન હોવા છતાં, આ કાર્ય કોઈ બહાનું વિના કરવામાં આવે છે.બીજા શબ્દોમાં કહીએ તો, આ કલમની જોગવાઈઓ ત્યારે જ આકર્ષવી જરૂરી છે જ્યારે ગુનેગાર જાણે છે કે તેનું કૃત્ય એટલું તાત્કાલિક જોખમી છે કે તે સંભવતઃ મૃત્યુનું કારણ બને છે અથવા ઓછામાં ઓછું એવી શારીરિક ઈજા કરે છે જે મૃત્યુનું કારણ બને તેવી શક્યતા છે.આરોપી તરફથી આ પ્રકારનું જ્ઞાન સૌથી વધુ સંભાવના ધરાવતું હોવું જોઈએ.તે પણ એક જાણીતી હકીકત છે કે કલમ ચોથી એવા કેસોના તે વર્ગ માટે જોગવાઈ કરવા માટે રચવામાં આવી છે જ્યાં મૃત્યુમાં પરિણમતા કૃત્યોની ગણતરી કોઈ ખાસ વ્યક્તિને નિશાન બનાવ્યા વિના ઘણા લોકોના જીવનને જોખમમાં મૂકવા માટે કરવામાં આવે છે અને સંભવિત પરિણામની સંપૂર્ણ ચેતના સાથે આચરવામાં આવે છે, જે આઈપીસીની કલમ ૩૦૦ના ઉદાહરણ (ડી) પરથી જોઈ શકાય છે. કલમ (જ) હેઠળ જીવલેણ નુકસાનમાં પરિણમી રહેલા કૃત્યની સંભાવના અથવા સંભાવનાની માત્રા ઉચ્ચતમ સ્તરની હોવી જરૂરી છે.આ કલમ (જ) ના સ્પષ્ટ શબ્દોમાંથી એકત્રિત કરી શકાય છે, એટલે કે, "જો આ કૃત્ય કરનાર વ્યક્તિ જાણે છે કે તે એટલું જોખમી છે કે તે તમામ

સંભાવનાઓમાં મૃત્યુનું કારણ બને છે" આ કલમ લાગુ થવા માટે નીચેની જરૂરી જરૂરિયાતો છે:—

(૧) આ કૃત્ય તાત્કાલિક જોખમી હોવું જોઈએ;

(૨) આ કૃત્ય અસાધારણ બેદરકારીનું હોવું જોઈએ;

(૩) માનવ જીવન માટે જોખમ એટલું નિકટવર્તી હોવું જોઈએ; અને

(૫) નિકટતા એવી હોવી જોઈએ કે તે તમામ સંભાવનાઓમાં મૃત્યુનું કારણ બને અથવા એવી શારીરિક ઈજા કરે કે જે મૃત્યુનું કારણ બને.

"તાત્કાલિક" શબ્દનો અર્થ થાય છે જોખમ જે જોખમી અને નજીક બંને છે.કોઈ કૃત્ય તાત્કાલિક જોખમી છે કે કેમ તે પ્રશ્ન તે કૃત્યની પ્રકૃતિ અને માનવ જીવન માટે તેના સ્પષ્ટ જોખમ પર આધારિત છે.માનવ જીવન માટે ખતરો હોવો જોઈએ.તે એક એવું કાર્ય હોવું જોઈએ જેમાં મનુષ્યનું મૃત્યુ નિશ્ચિત હોય અથવા લગભગ એવું જ હોય, અને જો પરિણામ અન્યથા હોય તો તે આશ્ચર્યજનક હશે.વધુમાં, જોખમ માત્ર ચોક્કસ અથવા લગભગ ચોક્કસ મૃત્યુનું હોવું જોઈએ નહીં, પરંતુ મૃત્યુ જે નજીક છે અને દિવસો દ્વારા ગણવામાં આવે છે અથવા કલાકો હોઈ શકે છે.આમ, એ જોઈ શકાય છે કે કલમ ૩૦૦ કલમ (૪) ની અગાઉની ત્રણ કલમોથી વિપરીત આરોપીના જ્ઞાનની આસપાસ ફરે છે અને આરોપીનો ઈરાદો આ કલમની જોગવાઈઓને આકર્ષવા માટે કોઈ સુસંગતતા ધરાવતો નથી.

૨૮. ગેરકાયદેસર રીતે એકઠા થવામાં અને ફ્લેટમાં બળજબરીથી ઘુસણખોરી કરીને મૃતક અને તેના મિત્રોના મનમાં ગભરાટ અથવા ભય પેદા કરવા માટે અરજદારો દ્વારા કરવામાં આવેલું કૃત્ય, મારા મતે, કોઈપણ પ્રકારની કલ્પના દ્વારા, કલમ ૪ થી કલમ ૩૦૦ હેઠળ નહીં આવે, જેથી આ કૃત્યને હત્યાના ગુનાહિત હત્યાના દાયરામાં લાવી શકાય.

૨૯. મારા મતે, વર્તમાન કેસમાં આઈપીસીની કલમ ૩૦૪ લાગુ પડતી નથી.

૩૦. ઉપરોક્ત સંદર્ભમાં, મારે એ. આઈ. આર. ૧૯૬૮ એસ. સી. ૮૮૧ માં નોંધાયેલા 'મધ્યપ્રદેશ રાજ્ય વિરુદ્ધ રામ પ્રસાદ' ના કેસમાં સુપ્રીમ કોર્ટના નિર્ણય પર ધ્યાન આપવું જોઈએ. આ કેસમાં સામાવાળા રામ પ્રસાદ પર આઈ. પી. સી. ની કલમ ૩૦૭ હેઠળ સેશન્સ કોર્ટમાં કેસ ચલાવવામાં આવ્યો હતો. તેમને સેશન્સ જજ દ્વારા આઈ. પી. સી. ની કલમ ૩૨૪ હેઠળ દોષિત ઠેરવવામાં આવ્યા હતા અને છ મહિનાની સખત કેદની સજા ફટકારવામાં આવી હતી. ત્યારબાદ રાજ્ય સરકારે આઈ. પી. સી. ની કલમ ૩૦૨ હેઠળ તેને નિર્દોષ જાહેર કરવાના નિર્ણય સામે અપીલ દાખલ કરી હતી અને તેની સજા વધારવા માટે પુનરાવર્તન માટેની અરજી પણ દાખલ કરી હતી. ઉચ્ચ અદાલતે તેને આઈપીસીની કલમ ૩૦૪ ભાગ ૨ હેઠળ દોષિત ઠેરવ્યો હતો. ત્યારબાદ રાજ્ય સરકારે સુપ્રીમ કોર્ટમાં અપીલ દાખલ કરી હતી જેમાં દલીલ કરવામાં આવી હતી કે

સામાવાળા રામ પ્રસાદની દોષિત ઠેરવણી આઈપીસીની કલમ ૩૦૨ હેઠળ થવી જોઈએ. રામ પ્રસાદ પોતાની રખાત સાથે રહેતો હતો. તેઓ અવારનવાર ઝઘડા કરતા હતા. ઘટનાની તારીખે, રામ પ્રસાદ મન્નૌર છોડીને હર્સા નામના સ્થળે જવાનો ઇરાદો ધરાવતો હતો, કારણ કે તેના પશુઓ મન્નૌરમાં ચોરાઈ જતા હતા. રખાત તેની સાથે જવા તૈયાર નહોતી. ઘટનાની રાત્રે, રામ પ્રસાદે તેની રખાતના કપડાં પર કેરોસીનનું તેલ નાખ્યું અને તેને આગ ચાંપી દીધી. થોડા સાક્ષીઓએ રખાતને બૂમો પાડતી સાંભળી કે રામ પ્રસાદે કેરોસીન નાંખ્યું છે અને તેને આગ ચાંપી દીધી છે. સુપ્રીમ કોર્ટે રામ પ્રસાદે કયો ગુનો કર્યો હોવાનું કહી શકાય તે પ્રશ્નને સંબોધતા રાજ્ય દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલી અપીલનો નિર્ણય લીધો હતો. અપીલને મંજૂરી આપતી વખતે અને આઈ. પી. સી. ની કલમ-૩૦૪ (૨) હેઠળ દોષિત ઠેરવવાના સ્થાને આઈ. પી. સી. ની કલમ-૩૦૨ હેઠળ નિષ્કર્ષને બદલીને, સુપ્રીમ કોર્ટે નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું:

ત્યારે પ્રશ્ન ઊભો થાય છે કે રામ પ્રસાદે કયો ગુનો કર્યો હતો? સળગાવીને ઈજા પહોંચાડવાનો ગુનો એ એક વ્યાપક વર્ણપટ છે જે ૬ થી ચાલે છે. ૩૨૪ એસ દ્વારા બર્ન કરીને સરળ ઈજા પહોંચાડે છે. ૩૨૬, એટલે કે, બે મોટા ગુનાઓને સળગાવીને ગંભીર ઈજા પહોંચાડવી, એટલે કે, ગુનાહિત હત્યા જે હત્યા સમાન નથી અને હત્યા પણ. સેશન્સ જજે સ્પેક્ટ્રમનો સૌથી નીચો છેડો પસંદ કર્યો જે આશ્ચર્યજનક છે, કારણ કે આગ એટલી વ્યાપક હતી કે તે ચોક્કસપણે ગંભીર હતી. ઉચ્ચ અદાલતે ગુનાને થોડો ઊંચો મૂક્યો, એટલે કે, ગુનાહિત હત્યા જે હત્યા સમાન

નથી.અમને લાગે છે કે આ બાબત આનાથી થોડી આગળ વધે છે.મૃત્યુનું કારણ બન્યું હોવાથી આ પ્રશ્નને હત્યાના પ્રકાશમાં ધ્યાનમાં લેવો પડશે કે કેમ તે નક્કી કરવા માટે કે શું રામ પ્રસાદની કાર્યવાહી ગુનાહિત હત્યાની અંદર હત્યા સમાન નથી અથવા હત્યાનો જ મોટો ગુનો છે.અહીં આપણે જોઈએ છીએ કે મૃત્યુ વાસ્તવમાં ફોજદારી કૃત્યને કારણે થયું છે; બીજા શબ્દોમાં કહીએ તો, ત્યાં હત્યા થઈ છે અને કારણ કે તે આકસ્મિક અથવા આત્મઘાતી મૃત્યુ નથી, કોઈ અપવાદની ગેરહાજરીમાં હત્યા માટેની જવાબદારી; અથવા વિસ્તૃત સંજોગો, તે વ્યક્તિ દ્વારા ઉઠાવવામાં આવવી જોઈએ જેણે તેને કારણ આપ્યું હતું.ઉચ્ચ અદાલતે દેખીતી રીતે એવું કહીને અટકાવી દીધું છે કે આ અનિચ્છનીય હત્યાનો કેસ હતો જે હત્યાને પાત્ર નથી.પ્રશ્ન એ છે કે શું ગુનો ૬ ની કોઈપણ કલમમાં આવે છે.૩૦૦ ભારતીય દંડ સંહિતા.આ સંબંધમાં એમ કહેવું મુશ્કેલ છે કે રામ પ્રસાદનો ઈરાદો એમ. એસ. ટી. ના મૃત્યુનું કારણ બન્યો હતો. રાજજી જોકે તે સાચું હોઈ શકે છે.તે કે તેણે કેરોસીન તેલ રેડ્યા પછી તેના કપડાંને આગ ચાંપી હતી તે એક પેટન્ટ હકીકત છે અને તેથી આ બાબતને માત્ર પ્રથમ વસ્તુઓના સંદર્ભમાં જ જોવી જોઈએ નહીં.૩૦૦, પરંતુ અન્ય તમામ કલમો પણ.અમે બીજી અને ત્રીજી કલમોને ધ્યાનમાં લેવા માંગતા નથી, કારણ કે ત્યારે પ્રશ્ન ઊભો થશે કે રામ પ્રસાદ જે નુકસાન પહોંચાડવાનો ઈરાદો ધરાવતા હતા અથવા જાણતા હતા કે એમએસટીને કેટલી ઈજા થશે. રાજજી.તે અટકળોનો વિષય બની રહેશે.અમારા મતે, આ બાબતનો નિકાલ કલમની ચોથી કલમના સંદર્ભમાં કરી શકાય છે.૩૦૦. તે શ્લોક નીચે પ્રમાણે છે:

..... ગુનાહિત હત્યા એ હત્યા છે. જો આ કૃત્ય કરનાર વ્યક્તિ જાણે છે કે તે એટલું તાત્કાલિક જોખમી છે કે તે મૃત્યુ અથવા એવી શારીરિક ઈજાનું

કારણ બને છે જે મૃત્યુનું કારણ બને તેવી સંભાવના છે, અને જોખમ ઊભું કરવા અથવા મૃત્યુ અથવા ઉપરોક્ત ઈજા પહોંચાડવા માટે કોઈ બહાનું વિના આ કૃત્ય કરે છે.

તે સ્પષ્ટ છે કે રામ પ્રસાદે મૃત્યુ અથવા એવી શારીરિક ઈજા થવાનું જોખમ લેવાનું કોઈ બહાનું નહોતું કે જેનાથી મૃત્યુ થવાની સંભાવના હતી.તેથી પ્રશ્ન ઊભો થાય છે કે શું રામ પ્રસાદ જાણતા હતા કે તેમનું કૃત્ય એટલું જોખમી હતું કે તે મૃત્યુ અથવા એવી શારીરિક ઈજા પહોંચાડવાની સંભાવના હોવી જોઈએ કે જે મૃત્યુનું કારણ બને, જેથી આ બાબતને કલમની અંદર લાવી શકાય.જોકે કલમ ચોથી સામાન્ય રીતે એવા કિસ્સાઓમાં લાગુ કરવામાં આવે છે જ્યાં કોઈ ચોક્કસ વ્યક્તિના મૃત્યુનું કારણ બનવાનો કોઈ ઈરાદો નથી (ઉદાહરણ બતાવે છે તેમ) કલમનો ઉપયોગ તેની શરતો પર તે કિસ્સાઓમાં થઈ શકે છે જ્યાં પરિણામ પ્રત્યે આવી નિર્દયતા હોય અને જોખમ એવું હોય કે એવું કહી શકાય કે વ્યક્તિ જાણે છે કે આ કૃત્યથી મૃત્યુ થવાની સંભાવના છે અથવા એવી શારીરિક ઈજા થઈ શકે છે જેનાથી મૃત્યુ થવાની સંભાવના છે.વર્તમાન કેસમાં રામ પ્રસાદે એમ. એસ. ટી. ના કપડાં પર કેરોસીન રેડ્યું હતું. રાજજી અને તે કપડાંને આગ લગાડો.તે સ્પષ્ટ છે કે આવી આગ ઝડપથી ફેલાય છે અને મોટા પ્રમાણમાં બળી જાય છે.તે જાણવા માટે કોઈ વિશેષ જ્ઞાનની જરૂર નથી કે જો કોઈ વ્યક્તિના કપડાંમાં આગ લગાવે તો તે સળગાવીને મૃત્યુનું કારણ બની શકે છે.તેથી, તે સ્પષ્ટ છે કે રામ પ્રસાદને ખબર હોવી જોઈએ કે તે રાજજીના મૃત્યુ અથવા તેણીના મૃત્યુનું કારણ બની શકે તેવી શારીરિક ઈજા થવાનું જોખમ ચલાવી રહ્યો હતો.તે જોખમ ઉઠાવવા માટે તેની પાસે કોઈ બહાનું ન હોવાથી, આ ગુનો ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ ૩૦૦ની ચોથી કલમની અંદર આવવો જોઈએ.બીજા શબ્દોમાં કહીએ તો, એમ. એસ. ટી. ના મૃત્યુનું કારણ બનવાનો તેમનો ઈરાદો ન

હોવા છતાં તેમનો ગુનો ગુનાહિત હત્યા સમાન હત્યાનો હતો. રાજાજી.તેણે એક એવું કૃત્ય કર્યું જે એટલું જોખમી હતું કે તેનાથી મૃત્યુ થવાની અથવા મૃત્યુનું કારણ બને તેવી ઈજા થવાની સંભાવના હતી.તે મુજબ અમારો અભિપ્રાય છે કે હાઈકોર્ટ અને સેશન્સ જજ બંનેએ એવું માનવું ખોટું હતું કે આ ગુનો હત્યામાં નથી આવતો.

૩૧. સુપ્રીમ કોર્ટે એવું માન્યું હતું કે રામ પ્રસાદનું કૃત્ય એવું હતું કે તે જાણતો હતો કે તે પીડિતાનું મૃત્યુ અથવા તેણીના મૃત્યુનું કારણ બની શકે તેવી શારીરિક ઈજા થવાનું જોખમ ચલાવી રહ્યો હતો.તે જોખમ ઉઠાવવા માટે તેની પાસે કોઈ બહાનું ન હોવાથી, ગુનો આઈ. પી. સી. ની કલમ ૩૦૦ની ચોથી કલમની અંદર આવવો જોઈએ. બીજા શબ્દોમાં કહીએ તો, સુપ્રીમ કોર્ટ અનુસાર, રામ પ્રસાદનો ગુનો હત્યા સમાન ગુનાહિત હત્યા હતો, ભલે તે મૃત્યુનું કારણ બનવાનો ઈરાદો ન ધરાવતો હોય, કારણ કે તેણે એટલું જોખમી કૃત્ય કર્યું હતું કે તેનાથી મૃત્યુ થવાની સંભાવના હતી અથવા પરિણામે ઈજા થવાની સંભાવના હતી જે મૃત્યુનું કારણ બની શકે.જ્યાં સુધી હાથ પરના કેસની વાત છે, આક્ષેપ કરાયેલ કૃત્ય તે પ્રકૃતિનું નહોતું, જેના દ્વારા એક નિષ્કર્ષ પણ કાઢી શકાય છે કે અરજદારો જાણતા હતા કે તેઓ કપિલના મૃત્યુનું જોખમ અથવા કપિલના મૃત્યુનું કારણ બની શકે તેવી શારીરિક ઈજા પહોંચાડી રહ્યા હતા.કદાચ કોઈ પણ અરજદારને એ વાતનો સહેજ પણ ખ્યાલ નહોતો કે કપિલ પોતાની જાતને બાલ્કનીની બહાર છુપાવી રહ્યો છે.તે મૃતકનું સ્વૈચ્છિક કૃત્ય હતું.તેણે બાલ્કનીમાંથી બીજી

બિલ્ડિંગની સામેના કિનારે ફૂદીને ભાગી જવાના હેતુથી જોખમ લીધું હતું.પરંતુ આ દરમિયાન તે નીચે પડી ગયો અને પોતાને ગંભીર ઈજા પહોંચાડી હતી.

૩૨. ઉપરોક્ત બાબત મને ધ્યાનમાં લે છે કે શું આઈ. પી. સી. ની કલમ ૩૯૫ હેઠળ ગુના માટે આરોપપત્ર દાખલ કરી શકાયું હોત. આઈ. પી. સી. ની કલમ ૩૯૦ સમજાવે છે કે લૂંટ શું છે.આઈ. પી. સી. ની કલમ ૩૯૦ નીચે મુજબ છે:

૩૯૦. લૂંટફાટ.દરેક લૂંટમાં ચોરી અથવા ગેરવસૂલી હોય છે.

જ્યારે ચોરી એ લૂંટ છે.

જ્યારે ચોરી એ લૂંટ છે.ચોરી કરવા માટે, અથવા ચોરી કરવા માટે, અથવા ચોરી દ્વારા મેળવેલી મિલકતને લઈ જવા અથવા લઈ જવાનો પ્રયાસ કરવા માટે, ગુનેગાર, તે હેતુ માટે, સ્વેચ્છાએ કોઈ પણ વ્યક્તિનું મૃત્યુ કરે છે અથવા નુકસાન પહોંચાડે છે અથવા ખોટી રીતે અટકાવે છે, અથવા તાત્કાલિક મૃત્યુ અથવા તાત્કાલિક નુકસાનનો ભય, અથવા તાત્કાલિક ખોટી રીતે અટકાવે છે.

જ્યારે ગેરવસૂલી એ લૂંટ છે.

જ્યારે ગેરવસૂલી એ લૂંટ છે.ગેરવસૂલી એ "લૂંટ" છે જો ગુનેગાર, ગેરવસૂલી કરતી વખતે, ભયમાં મુકાયેલી વ્યક્તિની હાજરીમાં હોય અને તે વ્યક્તિને તાત્કાલિક મૃત્યુ, તાત્કાલિક ઈજા, અથવા તે વ્યક્તિને અથવા અન્ય કોઈ વ્યક્તિને તાત્કાલિક ખોટી રીતે અટકાવવાના ભયમાં મૂકીને ગેરવસૂલી કરે છે, અને આમ ડર રાખીને, તે વ્યક્તિને પ્રેરિત કરે છે, તેથી

બળજબરીથી વસૂલવામાં આવેલી વસ્તુને પહોંચાડવા માટે ત્યાં ત્યાં ડર રાખે છે.

સમજૂતી.ગુનેગાર હાજર હોવાનું કહેવાય છે જો તે અન્ય વ્યક્તિને તાત્કાલિક મૃત્યુ, તાત્કાલિક ઈજા અથવા તાત્કાલિક ખોટી રીતે રોકવાના ભયમાં મૂકવા માટે પૂરતો નજીક હોય.

ઢષ્ટાંત

(અ) એ ઝેડને નીચે રાખે છે, અને ઝેડની સંમતિ વિના ઝેડના કપડાંમાંથી ઝેડના પૈસા અને ઝવેરાત છેતરપિંડીથી લે છે.અહીં 'એ' એ ચોરી કરી છે, અને તે ચોરી કરવા માટે, સ્વેચ્છાએ ઝેડ પર ખોટી રીતે પ્રતિબંધ મૂક્યો છે. તેથી 'એ' એ લૂંટ ચલાવી છે.

(બી) એ ઊંચા રસ્તા પર ઝેડને મળે છે, પિસ્તોલ બતાવે છે અને ઝેડના પર્સની માંગ કરે છે.ઝેડ, પરિણામે, તેના પર્સને સમર્પણ કરે છે.અહીં A એ તેને તાત્કાલિક નુકસાન થવાના ડરમાં મૂકીને અને તેની હાજરીમાં ગેરવસૂલી કરતી વખતે ઝેડ પાસેથી પર્સ ઉઘરાવી લીધું છે.એટલે એ એ લૂંટ ચલાવી છે.

(C) એ એ ઝેડાઅને ઝેડ ના બાળકને ઊંચા રસ્તા પર મળે છે.એ બાળકને લઈ જાય છે, અને (સી. આઈ.) ધમકી આપે છે કે જ્યાં સુધી ઝેડ તેની પર્સ પહોંચાડે નહીં ત્યાં સુધી તેને નીચે ઉતારશે.ઝેડ, પરિણામે, તેનો પર્સ પહોંચાડે છે.અહીં એ એ ઝેડ પાસેથી પર્સ ઉઘરાવી લીધું છે, જેના કારણે ઝેડ ત્યાં હાજર બાળકને તાત્કાલિક નુકસાન પહોંચાડવાના ડરમાં છે.તેથી એ એ ઝેડ પર લૂંટ ચલાવી છે.

(ડી) એ એ કહીને ઝેડ પાસેથી મિલકત મેળવે છે કે "તમારું બાળક મારી ગેંગના હાથમાં છે, અને જ્યાં સુધી તમે અમને દસ હજાર રૂપિયા નહીં મોકલો ત્યાં સુધી તેને મારી નાખવામાં આવશે". આ ગેરવસૂલી છે, અને આ રીતે સજાપાત્ર છે:પરંતુ તે લૂંટ નથી, સિવાય કે ઝેડને તેના બાળકના તાત્કાલિક મૃત્યુના ડરમાં મૂકવામાં આવે.

૩૩. કલમ ૩૯૧ લૂંટને લગતી છે.આઈ. પી. સી. ની કલમ ૩૯૧ નીચે મુજબ છે:

૩૯૧. લૂંટફાટ.જ્યારે પાંચ કે તેથી વધુ વ્યક્તિઓ સંયુક્ત રીતે લૂંટ કરે છે અથવા લૂંટ કરવાનો પ્રયાસ કરે છે, અથવા જ્યાં સંયુક્ત રીતે લૂંટ કરવા અથવા લૂંટ કરવાનો પ્રયાસ કરતી વ્યક્તિઓની કુલ સંખ્યા અને હાજર હોય અને આવા કૃત્ય અથવા પ્રયાસમાં મદદ કરતી વ્યક્તિઓની સંખ્યા પાંચ કે તેથી વધુ હોય, ત્યારે આમ કરનાર, પ્રયાસ કરનાર અથવા મદદ કરનાર દરેક વ્યક્તિને "લૂંટ" કહેવામાં આવે છે.

૩૪. ચોરી કરવા માટે, અથવા ચોરી કરવા માટે, અથવા ચોરી દ્વારા મેળવેલી મિલકતને લઈ જવા અથવા લઈ જવાનો પ્રયાસ કરવા માટે, તે હેતુ માટે ગુનેગાર સ્વેચ્છાએ કોઈ પણ વ્યક્તિનું મૃત્યુ કરે છે અથવા તેને ઈજા પહોંચાડે છે અથવા ખોટી રીતે અટકાવે છે, અથવા તાત્કાલિક મૃત્યુ અથવા તાત્કાલિક નુકસાનનો ભય, અથવા તાત્કાલિક ખોટી રીતે અટકાવવાનો પ્રયાસ કરે છે, તો તે 'લૂંટ' સમાન છે.ચોરી 'લૂંટ' સમાન હોઈ શકે તે પહેલાં, અપરાધીએ સ્વેચ્છાએ કોઈ

પણ વ્યક્તિને મોતને ઘાટ ઉતાર્યો હોવો જોઈએ અથવા તેને ઈજા પહોંચાડવાનો પ્રયાસ કર્યો હોવો જોઈએ અથવા ખોટી રીતે અટકાવવાનો પ્રયાસ કર્યો હોવો જોઈએ, અથવા તાત્કાલિક મૃત્યુ અથવા તાત્કાલિક નુકસાનનો ભય, અથવા તાત્કાલિક ખોટી રીતે અટકાવવાનો પ્રયાસ કર્યો હોવો જોઈએ. બીજો જરૂરી ઘટક એ છે કે આ ચોરી કરવા માટે, અથવા ચોરી કરવા માટે, અથવા ચોરી દ્વારા મેળવેલી મિલકતને લઈ જવા અથવા લઈ જવાનો પ્રયાસ કરવા માટે હોવો જોઈએ. ત્રીજો જરૂરી ઘટક એ છે કે ગુનેગારને સ્વેચ્છાએ કોઈ પણ વ્યક્તિને નુકસાન પહોંચાડવું જોઈએ અથવા નુકસાન પહોંચાડવાનો પ્રયાસ કરવો જોઈએ વગેરે, એટલે કે, ચોરી કરવા માટે અથવા ચોરી કરવાના હેતુથી અથવા ચોરી દ્વારા મેળવેલી મિલકતને લઈ જવા અથવા લઈ જવાનો પ્રયાસ કરવા માટે. તે પૂરતું નથી કે ચોરી કરવાના વ્યવહારમાં ઈજા વગેરે થઈ હતી. જો નુકસાન વગેરે ચોરીના સમયે થાય છે પરંતુ સેકમાં ઉલ્લેખિત વસ્તુ સિવાય અન્ય કોઈ વસ્તુ માટે થાય છે. ૩૯૦, આઈ. પી. કોડ, ચોરી એ લૂંટ ગણાતી નથી. તે પણ પૂરતું નથી કે ચોરીના કમિશન જેવા જ વ્યવહાર દરમિયાન નુકસાન થયું હતું. સેકમાં ઉલ્લેખિત ત્રણ ઘટકો. ૩૯૦, આઈ. પી. કોડ, ચોરીને લૂંટ તરીકે ગણી શકાય તે પહેલાં હંમેશા સંતુષ્ટ થવો જોઈએ અને આને નિશંભર નાથ વિરુદ્ધ સમ્રાટ એ. આઈ. આર. ૧૯૪૧ અવધ ૪૭૬ માં નીચેના શબ્દોમાં સમજાવવામાં આવ્યું છે:

“સેકમાં ‘તે અંત માટે’ શબ્દો. ૩૯૦ નો સ્પષ્ટ અર્થ એ છે કે ગુનેગારને થયેલી ઈજા ચોરી કરવાની સુવિધા આપવાના સ્પષ્ટ હેતુ સાથે હોવી

જોઈએ અથવા ગુનેગાર ચોરી કરી રહ્યો હોય અથવા ચોરી દ્વારા મેળવેલી મિલકતને લઈ જવાનો પ્રયાસ કરી રહ્યો હોય ત્યારે થવી જોઈએ. તેનો અર્થ એ નથી કે હુમલો અથવા ઈજા એ જ વ્યવહારમાં અથવા તે જ સંજોગોમાં થવી જોઈએ."

[જુઓ: હિમ્મતસિંગ શિવસિંગ વિ. ગુજરાત રાજ્ય; ૧૯૬૧ (વોલ્યુમ. II)
જી. એલ. આર. ૬૭૮]

૩૫. કરુપ્પા ગૌન્ડેન વિરુદ્ધ સમ્રાટ એ. આઈ. આર. ૧૯૧૮ મદ્રાસ ૩૨૧ના કિસ્સામાં, જે કલકત્તાના બે કેસ ઓટારુદ્દી માંઝી વિરુદ્ધ કાફિલુદ્દી માંઝી ૫ સી. ૬૦૮. એન. ૩૭૨ અને રાજા સમ્રાટ વિરુદ્ધ મથુરા ઠાકુર ૬ સી. ૬૦૮. એન. ૭૨ પછી આવ્યા હતા, તે પૃષ્ઠ ૮૨૪ પર નીચે મુજબ જોવા મળે છે:

"હવે આપણી ફરજ છે કે આપણે 'તે હેતુ માટે' શબ્દોને અમલમાં મૂકીએ. તે વિધાનસભા માટે અન્ય શબ્દોનો ઉપયોગ કરવા માટે ખુલ્લું હોત જે અહીં ઊભી થતી મુશ્કેલી ઊભી ન કરે. સરકારી વકીલને એવી દલીલ કરવાની ફરજ પાડવામાં આવી છે કે 'તે હેતુ માટે' નો અર્થ 'તે સંજોગોમાં' હોવો જોઈએ. મારા મતે અમે દંડ સંહિતાની કલમનો અર્થઘટન કરીને એવું કરી શકતા નથી. નિઃશંકપણે 'તે સંજોગોમાં' શબ્દો કલમની અરજીને વિસ્તૃત કરશે અને અમને તે કરવાની મંજૂરી નથી. કલકત્તા હાઈકોર્ટના બે ચુકાદાઓમાં આ બાબત પર વિચાર કરવામાં આવ્યો છે, જેમાંથી એકનો અહેવાલ ઓટારુદ્દી માંઝી વિરુદ્ધ કાફિલુદ્દી માંઝી ૫ સી. ૬૦૮. તરીકે આપવામાં આવ્યો છે. એન. ૩૭૨. તેમના સ્વામીઓએ આ પ્રશ્ન આ રીતે મૂક્યો::

“આપણને એવું લાગે છે કે આખો પ્રશ્ન ‘તે હેતુ માટે’ શબ્દો પર વળે છે. શું કોઈ ઈજા કે તાત્કાલિક નુકસાનનો ભય, જે વર્તમાન કેસમાં થયો હતો, તે ‘ચોરીના કમિશન’ ના અંત માટેનું કારણ હતું? આપણને નથી લાગતું. આપણને એવું લાગે છે કે જે પણ હિંસાનો ઉપયોગ કરવામાં આવ્યો હતો તેનો ઉપયોગ તે વ્યક્તિઓને બહાર કાઢવાના હેતુથી કરવામાં આવ્યો હતો જેઓ પહેલેથી જ સંબંધિત પરિસરના કબજામાં હતા અને જેનો ચોરીના કૃત્ય સાથે કોઈ સંબંધ નહોતો, જો કે તે જ સમયે ચોરી કરવામાં આવી હતી.”

રાજા સમ્રાટ વિરુદ્ધ મથુરા ઠાકુર ૬ સી. ડબલ્યુ. એન. ૭૨ તરીકે નોંધાયેલા અન્ય એક કેસમાં વપરાયેલી ભાષા નીચે મુજબ છે:

“અહીં પ્રશ્ન એ ઊભો થાય છે કે શું મથુરા ઠાકુરે જ્યારે સોમન ધાનિયા પર હુમલો કર્યો હતો, ત્યારે તેમણે લણણી કરવામાં આવેલા ડાંગરને લઈ જવાના હેતુથી આમ કર્યું હતું.”

મારા મતે તે ચુકાદાઓ આ કલમનો સ્પષ્ટ ઇરાદો દર્શાવે છે અને અમે તેને અસર કરવા માટે બંધાયેલા નથી અને તેથી હું તે બે કેસોમાં નિર્ણયોને અનુસરીશ.

સામાન્ય રીતે, જો ચોરીના સમયે હિંસા અથવા ઈજા વગેરે થાય છે, તો ચોરીને સરળ બનાવવા માટે અથવા ચોરીની મિલકતને લઈ જવા માટે અથવા આમ કરવાના પ્રયાસને સરળ બનાવવા માટે હિંસા અથવા નુકસાન થયું હોવાનું અનુમાન લગાવવું વાજબી રહેશે. પરંતુ, પુરાવાઓમાં એવું કંઈક હોઈ શકે છે જે દર્શાવે છે કે નુકસાન અથવા હિંસા આ હેતુ માટે નહીં પરંતુ કોઈ અલગ હેતુ માટે કરવામાં આવી હતી.

[જુઓ:હિમ્મતસિંગ શિવસિંગ વિ. ગુજરાત રાજ્ય; ૧૯૬૧ (વોલ્યુમ. II)
જીએલઆર ૬૭૮]

૩૬. કોઈ પણ પ્રકારની કલ્પના દ્વારા, એવું ન કહી શકાય કે ગેરકાયદેસર મેળાવડાનો સામાન્ય ઉદ્દેશ લૂંટફાટ કરવાનો હતો.ફ્લેટમાં પડેલા મોબાઈલ છીનવી લેવાનું કૃત્ય લૂંટ નહીં ગણાય.

૩૭. આ તબક્કે, હું ડિસ્ચાર્જ અરજીને નકારી કાઢતાં ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા પસાર કરાયેલા વિવાદિત આદેશની તપાસ કરું છું.ડિસ્ચાર્જ અરજીને નકારી કાઢતી વખતે, ટ્રાયલ કોર્ટે નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું:

વર્તમાન કેસનો રેકૉર્ડ દર્શાવે છે કે આરોપી નં.૨ મોબાઈલ ફોન પર ફરિયાદીને અહીં પૂછવામાં આવ્યું કે તમે સાક્ષી નં.૧૪ (સ્વીટી), ગુસ્સે થઈને અને ગુસ્સે થઈને આરોપી નં.૧ ૭ વર્ષનો છોકરો જીવલેણ હથિયારોથી સજ્જ અપરાધના સ્થળે આવ્યો હતો અને અપશબ્દોનો ઉપયોગ કરીને અને ફરિયાદી અને અન્યને પડકાર આપીને ભારે ભયનું વાતાવરણ ઊભું કર્યું હતું.કથિત બાબત ત્યાં જ અટકતી ન હતી, પરંતુ ઘરના મુખ્ય દરવાજાને તોડવાની હદ સુધી ગઈ હતી, જેમાં પીડિતા અને સાક્ષીઓએ તેમના ગુસ્સાના ડરથી અને અહીં આરોપીઓના ગુસ્સાના પરિણામથી પોતાને બચાવવા માટે અન્ય વિવિધ રૂમમાં પોતાને બંધ કરી દીધા હતા.મૃતક જેણે પોતાની હત્યાના ડરથી પોતાને બાલ્કનીમાં બંધ કરી દીધો હતો.આરોપી બાલ્કની તરફ જતા દરવાજા પાસે પહોંચ્યો અને

દરવાજો તોડવાનો પણ પ્રયાસ કર્યો.અહીં આરોપીઓ દરવાજો તોડવાનો પ્રયાસ કરી રહ્યા હતા અને તેમના ગુસ્સે ભરાયેલા આચરણે પીડિતાના મૃત્યુનું કારણ બનવાનો જબરદસ્ત સંકેત આપ્યો હતો, માત્ર પોતાને હિંસક રોષથી બચાવવા અને માર્યા જવાના હેતુથી, તે આરોપીના મોતથી બચવા માટે તે બાલ્કનીમાંથી કૂદી પડ્યો હતો, જેના પરિણામે તે જમીન પર પડી ગયો હતો, જેના કારણે તેને ઈજાઓ થઈ હતી અને મોડેથી તેનું મોત થયું હતું.આ દરમિયાન, આરોપીઓએ ફરિયાદી અને સાક્ષીઓના ત્રણ મોબાઈલ ફોન લૂંટીને લઈ ગયા હતા, જેની કિંમત રૂ. ૩,૦૦૦/હતી અને તે વસ્તુઓ લઈને ફરાર થઈ ગયા હતા અને પછીથી તે જ વસ્તુઓનો નાશ કર્યો હતો અને બાકીના સાક્ષીઓને તે પરિસરમાં બંધ કરી દીધા હતા.

વર્તમાન ઘટનાનો મુખ્ય સાક્ષી અન્ય કોઈ નહીં પણ રાહુલભાઈ ભારતભાઈ ઠક્કર નામના સાક્ષી છે, જે પોતે અહીં આરોપી/અરજદારોના હિંસક આક્રમણનો ભોગ બન્યા છે.તેમનું નિવેદન એવું છે કે અહીં અરજદારો/આરોપીઓએ જીવલેણ હથિયારોથી પોતાને સજ્જ કરીને ઘટના સ્થળે ઊતરી આવ્યા છે, જેના કારણે મૃતક સહિત તમામ પીડિતો ઘરના જુદા જુદા રૂમમાં ભેગા થઈ ગયા હતા અને આગળના ઓરડા અને અન્ય ઓરડાઓના દરવાજા અંદરથી બંધ કરી દીધા હતા.તે અહીંના આરોપી/અરજદારને રોક્યો નહીં જેણે તે ઘરના મુખ્ય ઓરડાનો દરવાજો તોડ્યો હતો, તેમાં પ્રવેશ કર્યો હતો અને તે ઓરડામાંની વસ્તુઓ તોડવાનું શરૂ કર્યું હતું.અહીં અરજદારો/આરોપીઓ ત્યાં અટક્યા નહીં, પરંતુ આગળ વધ્યા અને ઓરડાના દરવાજા તોડવાનો પ્રયાસ કર્યો જેમાં મૃતક સહિત આ પીડિતોને આરોપી/અરજદારોના આક્રમણથી બચાવવા માટે પોતાને બંધ કરવામાં આવ્યા હતા.ઘાતક હથિયારો સાથે હિંસક આક્રમકતા શિક્ક અને તેમને મારી નાખવાનો પ્રયાસ કરવાથી મૃતકના

મનમાં ભય પેદા થયો હતો જેના કારણે તે એક ઘરની બાલ્કનીમાંથી બીજા ઘરની બાલ્કનીમાં કૂદી પડ્યો હતો જેના કારણે તે પડી ગયો હતો જેના પરિણામે મૃતકનું મૃત્યુ થયું હતું.

નિવેદનનો બીજો ભાગ સ્પષ્ટપણે સ્પષ્ટ કરે છે કે આરોપી/અરજદારો અહીં ફરિયાદી અને અન્ય બે સાક્ષીઓના મોબાઇલ ફોન સાથે ભાગી ગયા છે.

આ તથ્યાત્મક પાસાઓ ફરિયાદ અને અનીશ, ઉર્વિશ, ભુમિન જેવા અન્ય સાક્ષીઓ પાસેથી મજબૂત બને છે, જેઓ વાસ્તવિક કથિત ગુનો થયો ત્યારે ત્યાં ખૂબ જ હાજર હતા.

કાર્ય અને તેના કર્તા:

કલમ (એ) (બી) અને (સી) માં વર્ણવેલ અધિનિયમના સ્વરૂપમાં આ બે પાસાઓ વાસ્તવિક મેટ્રિક્સને ખુલ્લું પાડે છે જે સાબિતીના ધોરણ પર લીઝ પર છે જે ફોજદારી કાર્યવાહી સંહિતાની કલમ ૨૨૮ માં કલ્પના કરવામાં આવી છે તેમ આરોપ ઘડવાના તબક્કે અપેક્ષિત છે. ઉપરોક્ત તથ્યાત્મક મેટ્રિક્સનું વધુ વિશ્લેષણ, અલબત્ત, પ્રથમ દષ્ટિએ આરોપીઓને કાર્ય સોંપવા માટે પૂરતી સામગ્રી રજૂ કરે છે અને જે કૃત્યો હિંસક આક્રમક હુમલાના રૂપમાં કરવામાં આવ્યા છે જે મૃતકના મૃત્યુ તરફ દોરી ગયા છે. શિર્ક સાથે હિંસક આક્રમક હુમલો અને મારી નાખવાનો પોકાર આરોપીની માનસિક સ્થિતિને પ્રતિબિંબિત કરે છે. આ પુસ્તક "અધિનિયમ" તેના વ્યાપક સ્વરૂપમાં એવી કોઈ પણ વસ્તુ અને દરેક વસ્તુનો વિચાર કરે છે જે આરોપી/અરજદારો તરફથી કેટલાક પરિણામોમાં હિંસક આક્રમક હુમલામાં પરિણમે છે, જે ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ ૨૮૮માં વ્યાખ્યાયિત દોષિત માનવવધની વ્યાખ્યાના

પ્રથમ ભાગમાં ઉપયોગમાં લેવાતા "અધિનિયમ" શબ્દની મર્યાદામાં આવે છે. આ શબ્દ "કાર્ય" મૂર્ત સ્વરૂપ ધરાવે છે અને ખૂબ જ વ્યાપક અર્થ સાથે ગર્ભિત છે જેમાં તેની વ્યાપકતામાં તે કાર્યનો સમાવેશ થાય છે જેને અસરનું કારણ કહી શકાય. આ તથ્યાત્મક મેટ્રિક્સમાં, તેનું કારણ મૃતક અને અન્ય સાક્ષીઓ પર હિંસક આક્રમક હુમલો છે અને તેની અસર મૃતકનું મૃત્યુ છે. આ કૃત્ય એકલું નથી પરંતુ અહીં અરજદારો/આરોપીઓની આવરણની સ્થિતિને પ્રતિબિંબિત કરે છે જેમણે શબ્દો દ્વારા તે જ વ્યક્ત કર્યું છે, જે પછી શસ્ત્રો વહન કરવાની ક્રિયા, ઘરનો મુખ્ય દરવાજો તોડવાના રૂપમાં હિંસક વર્તન અને બાલ્કનીનો દરવાજો તોડવાનો પ્રયાસ જેમાં મૃતક સંબંધિત સમયે હાજર હતો. અહીં આરોપી/અરજદારોના આ કૃત્યથી મૃતકના મનમાં ભયંકર ગભરાટ ફેલાયો છે કારણ કે તેણે એક તરફ ઊંડા સમુદ્ર અને બીજી તરફ શેતાનની વચ્ચે અનુભવ કર્યો હતો. અહીંના આરોપીઓની કાર્યવાહીએ મૃતકને બાલ્કનીમાંથી કૂદી પડવાની ફરજ પાડી હતી જેથી અહીંના અરજદારો/આરોપીઓના હાથે પોતાને માર્યા જવાથી બચાવી શકાય. આમ, આ પ્રાથમિક તબક્કે અહીં મૃતકનું મૃત્યુ, અહીં આરોપી/અરજદારો તરફથી કરવામાં આવેલા કૃત્યનું પરિણામ હોવાનું જણાય છે, જેમ કે હોકી સ્ટિક્સ વગેરે જેવા ઘાતક અને ખતરનાક હથિયારો પકડીને હિંસક આક્રમક હુમલો અને દરવાજો તોડ્યો હતો અને બાલ્કની તરફ જતા દરવાજાને તોડવાનો પ્રયાસ કર્યો હતો જ્યાં મૃતકએ આરોપી/અરજદારોના આક્રમણના રક્ષણથી પોતાને બંધ કરી દીધો હતો. ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ ૩૪ માં અપેક્ષિત હેતુ અને પરિણામના સ્વરૂપમાં કાર્યવાહી, તેનું કર્તૃત્વ, માનસિક સ્થિતિ, આરોપપત્રના સ્વરૂપમાં ઉપલબ્ધ સામગ્રીમાં અસ્તિત્વમાં છે જે ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ ૩૪ ના ઘટકોના અસ્તિત્વની પૃષ્ઠભૂમિમાં આરોપ ઘડવા માટે કાર્યવાહી માટે આધારના અસ્તિત્વને આગળ લાવે છે.

જરૂરી સામગ્રી:આ કલમ હેઠળના ગુનામાં હત્યાના ગુનામાં બિનજામીનપાત્ર હત્યાની સજાની જોગવાઈ છે; હત્યાના ગુનામાં બિનજામીનપાત્ર હત્યાને નીચેના કિસ્સાઓમાં સજાપાત્ર બનાવવામાં આવી છે;

(૧) જો જે કૃત્ય દ્વારા મૃત્યુ થાય છે તે મૃત્યુ અથવા એવી શારીરિક ઈજા પહોંચાડવાના ઇરાદાથી કરવામાં આવે છે કે જેનાથી મૃત્યુ થવાની સંભાવના હોય, તો સજા આજીવન કેદ અથવા દસ વર્ષ સુધીની મુદતની કેદ અને દંડ છે.

(૨) જો આ કૃત્ય એ જ્ઞાન સાથે કરવામાં આવે કે તે મૃત્યુનું કારણ બની શકે છે, પરંતુ મૃત્યુનું કારણ બનવાનો કોઈ ઇરાદો વિના અથવા એવી શારીરિક ઈજા કે જે મૃત્યુનું કારણ બની શકે છે, તો સજા એ બેમાંથી કોઈ પણ વર્ણનની કેદ છે જે દસ વર્ષ સુધી વિસ્તરી શકે છે, અથવા દંડ સાથે, અથવા બંને સાથે.

આ સંબંધમાં, આરોપી/અરજદારો માટે વિદ્વાન વકીલ દ્વારા ગુનાહિત વિવિધતામાં ગુજરાત હાઈકોર્ટના નિર્ણય પર અહીં ખૂબ જ ભાર મૂકવામાં આવ્યો છે.ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ ૩૦૪ લાગુ ન થવાના સંદર્ભમાં આગોતરા જામીન અરજી સાથે વ્યવહાર કરતી વખતે ૨૦૧૧ ની નં.૧૫૩૮૫ ધરાવતી અરજી અને અહીં આરોપી/અરજદારોની હાજરી.આ અવલોકનો પ્રારંભિક તબક્કે કરવામાં આવ્યા હતા અને પરિણામે, ગુજરાત ઉચ્ચ ન્યાયાલયનો આદેશ ઉપરોક્ત આદેશના પેરા ૧૩ માં નીચે મુજબ આદેશ આપે છે;

“ટ્રાયલમાં, ટ્રાયલ કોર્ટ જમીન પર અરજદારોને વિસ્તૃત કરતી વખતે આ અદાલત દ્વારા આ તબક્કે કરવામાં આવેલા પુરાવાના પ્રારંભિક, પ્રકૃતિના નિરીક્ષણથી પ્રભાવિત થશે નહીં.નિયમ નિરપેક્ષ બન્યો.”

ઉપરોક્ત આદેશ પસાર કર્યા પછી, તેમાં લગાવવામાં આવેલા આરોપોને ટેકો આપવા માટે પૂરતી સામગ્રી છે એમ અભિપ્રાય સાથે તપાસ પૂર્ણ કર્યા પછી આરોપપત્ર મૂકવામાં આવ્યું છે.પરિણામે, ગુજરાત હાઈકોર્ટના આદેશ મુજબ, તે આ તબક્કે અરજદારો/આરોપીઓને મદદ કરતું નથી.

તેવી જ રીતે, વર્તમાન કેસના રેકૉર્ડ અને કાર્યવાહી પર ઉપલબ્ધ સમગ્ર સામગ્રીને ધ્યાનમાં રાખીને, ખૂબ જ સારી રીતે તે સામગ્રીને રેકૉર્ડ પર લાવવામાં આવી છે જે નિર્દેશ કરે છે કે આરોપી/અરજદારોને અહીં ફરિયાદી અને સાક્ષીઓના મોબાઈલ સાથે લૂંટી લેવામાં આવ્યા છે.આગળની સામગ્રી સૂચવે છે કે આરોપી/અરજદારો દ્વારા તેનો નાશ કરવામાં આવ્યો હોવાના કારણે તે પુનઃપ્રાપ્ત કરવામાં આવ્યો નથી.આરોપી/અરજદારો તેમની પોતાની ભૂલનો લાભ લઈ શકતા નથી એમ કહીને કે કોઈ વસૂલાત અથવા શોધને અસર થઈ નથી.રેકૉર્ડ પરના અન્ય તથ્યાત્મક મેટ્રિક્સ સાથે જોડાયેલી આ હકીકત ઓછામાં ઓછા આ તબક્કે, ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ ૩૮૫ ના નીચેના આવશ્યક ઘટકોના અસ્તિત્વને સ્પષ્ટપણે સમર્થન આપે છે જે નીચે મુજબ છે;

- (ક) ૩૮૧માં વ્યાખ્યાયિત કરાયેલી લૂંટ આચરવામાં આવી હતી; અને
- (બી) કે તે આરોપી વ્યક્તિઓ દ્વારા કરવામાં આવ્યું હતું;

આ તબક્કે ઉપલબ્ધ પુરાવા એ સ્પષ્ટ કરે છે કે ઘટના સમયે પાંચ કે તેથી વધુ વ્યક્તિઓ હાજર હતા, હિંસક આક્રમક હુમલો વ્યક્ત કરીને તમામ

પીડિતોને આઘાતના ભયંકર ભય અથવા તાત્કાલિક મૃત્યુમાં મૂકી દીધા હતા અથવા ખોટી રીતે નિયંત્રિત કરીને મોબાઇલ ફોન સાથે લૂંટી લીધા હતા.આ સમગ્ર પુરાવા તમામ ઘટકોના અસ્તિત્વ વિશે ખૂબ જ સૂચવે છે અને આરોપપત્રમાં તપાસ અધિકારીનો સકારાત્મક અભિપ્રાય સૂચવે છે કે જે મોબાઇલ ફોન લૂંટી લેવામાં આવ્યા હતા અથવા લૂંટી લેવામાં આવ્યા હતા તે સંપૂર્ણપણે નાશ પામ્યા હતા.આ રીતે કહેવાતા મોબાઇલ ફોનની શોધના હકારાત્મક પુરાવા પુનઃપ્રાપ્તિ માટે અનુપલબ્ધ કરવામાં આવ્યા હતા.આ ચોક્કસ તથ્યાત્મક પાસામાં, ગુજરાત હાઇકોર્ટ દ્વારા અમરીશ દેવનારાયણ રાજપૂત (સુપ્રા) માં નિર્ધારિત ગુણોત્તર અહીં આરોપીઓને મદદ કરતું નથી, જે નીચે મુજબ છે;

“જ્યાં કેટલાક મીડિયાના લોકો સામે ગુસ્સાને કારણે ૪૦ વ્યક્તિઓના ટોળાએ હિંસક વર્તન કર્યું હતું અને એક આરોપી દ્વારા વીડિયો કેમેરા અને સોનાની સાંકળ પણ છીનવી લેવામાં આવી હતી તેવા માત્ર આરોપ પર આરોપી સામે દંડ સંહિતાના ૬.૩૯૭ હેઠળ આરોપ સહિત વિવિધ આરોપો ઘડવામાં આવ્યા હતા, ત્યાં કોઈ પણ સકારાત્મક પુરાવાની ગેરહાજરીમાં, વ્યક્તિઓના જૂથે ક્યારેય લૂંટનો ઈરાદો રાખ્યો હતો અથવા રોબેરીનો પ્રયાસ કર્યો હતો તે તારણ કાઢવા માટે પૂરતા નહીં હોય અને એવું માનવામાં આવ્યું હતું કે આરોપી ૬.૩૯૭ દંડ સંહિતા હેઠળ આરોપમાંથી મુક્ત થવાનો હકદાર છે.જ્યારે કોઈ પણ આરોપી પાસેથી અથવા આરોપીના કહેવા પર કોઈ મિલકત જપ્ત કરવામાં આવી ન હતી અને આરોપીમાંથી કોઈ એક દ્વારા કથિત રીતે છીનવવામાં આવેલી સોનાની સાંકળ જ્યારે કોઈ વ્યક્તિ દ્વારા કરવામાં આવેલ ખોટું કૃત્ય હોવાનું બહાર આવ્યું ત્યારે, પ્રથમ દષ્ટિએ, તેને પાંચ કે તેથી વધુ વ્યક્તિઓના જૂથ દ્વારા કરવામાં આવેલી સંયુક્ત ગુનાહિત ભૂલ સાથે સરખાવી શકાતી નથી.”

સાક્ષીઓના નિવેદનો સહિત આરોપપત્રમાંથી બહાર આવેલી સામગ્રીનું વજન ઓછામાં ઓછું અરજદારો/આરોપીઓ સામે મોટી અને ગંભીર શંકા પેદા કરે છે અને જાહેર કરે છે જેને અહીં સમજાવવાની જરૂર છે, પરંતુ રેકૉર્ડ પર આવું કોઈ સમજૂતી કરવામાં આવી નથી. પુરાવાના રૂપમાં ઉપલબ્ધ દરેક ખૂણેથી ઉપલબ્ધ સામગ્રી અને તેનું વજન અને સ્થળાંતર એ આધારોના અસ્તિત્વને સામે લાવે છે જેને આઈપીસીની કલમ ૩૦૪ અને ૩૮૫ હેઠળ આરોપ ઘડવાની જરૂર છે. પુરાવાઓની માત્રા જે જરૂરી છે તે આરોપી સામે કાર્યવાહી કરવા માટે "પર્યાપ્ત" આધાર શબ્દસમૂહમાંથી ઉદ્ભવે છે." આ સૂચવે છે કે કોર્ટે માત્ર એ અનુમાન લગાવવું પડશે કે આરોપી સામે કાર્યવાહી કરવા માટે પૂરતો આધાર અસ્તિત્વમાં છે કે કેમ. વર્તમાન આદેશના અગાઉના ભાગમાં અવલોકન કરવામાં આવ્યું છે તેમ, અહીં અરજદારો/આરોપી સામે કાર્યવાહી કરવા માટે પૂરતો આધાર અસ્તિત્વમાં હોવાનું જણાય છે.

આનાથી એ પ્રશ્ન ઊભો થાય છે કે અદાલતે કયા વિસ્તારમાં કામ કરવું જોઈએ; શું આ તબક્કે અદાલતને પુરાવાઓનું વજન કરવાની અને તેને સ્થાનાંતરિત કરવાની સ્વતંત્રતા છે?

આરોપ નક્કી કરીને આરોપી સામે આરોપમુક્ત કરવા અથવા આગળની કાર્યવાહી કરવા માટે પુરાવાનું પ્રમાણ કેટલું હોવું જોઈએ?

આ પ્રશ્નોના જવાબ ભારત સંઘ વિરુદ્ધ પ્રફુલ્લ કુમાર સામલ અને અન્ય, એ. આઈ. આર. ૧૯૭૮ એસ. સી. ૩૬૬માં માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલતના નિર્ણયમાં સ્પષ્ટ રીતે આપવામાં આવ્યા છે, જેમાં તે નીચે મુજબ રાખવામાં આવ્યો છે;

“૧૦. આમ, ઉપર ઉલ્લેખિત સત્તાવાળાઓની વિચારણા પર, નીચેના સિદ્ધાંતો ઉભરી આવે છે:

(૧) સંહિતાની કલમ ૨૨૭ હેઠળ આરોપો ઘડવાના પ્રશ્ન પર વિચારણા કરતી વખતે ન્યાયાધીશ પાસે આરોપી સામે પ્રથમ દષ્ટિએ કેસ કરવામાં આવ્યો છે કે નહીં તે શોધવાના મર્યાદિત હેતુ માટે પુરાવાને સ્થાનાંતરિત કરવાની અને તેનું વજન કરવાની નિઃશંક સત્તા છે;

(૨) જ્યાં અદાલત સમક્ષ મૂકવામાં આવેલી સામગ્રી આરોપી સામે ગંભીર શંકા જાહેર કરે છે જેને યોગ્ય રીતે સમજાવવામાં આવી નથી, ત્યાં અદાલત આરોપ ઘડવામાં અને સુનાવણી સાથે આગળ વધવામાં સંપૂર્ણપણે ન્યાયી ગણાશે.

(૩) પ્રથમ દષ્ટિએ કેસ નક્કી કરવાની કસોટી સ્વાભાવિક રીતે દરેક કેસની હકીકતો પર આધારિત હશે અને સાર્વત્રિક ઉપયોગનો નિયમ નક્કી કરવો મુશ્કેલ છે. જોકે, મોટા ભાગે જો બે મંતવ્યો સમાન રીતે શક્ય હોય અને ન્યાયાધીશને સંતોષ થાય કે તેમની સમક્ષ રજૂ કરવામાં આવેલા પુરાવા આરોપી સામે કેટલીક શંકાને જન્મ આપે છે પરંતુ ગંભીર શંકાને જન્મ આપતા નથી, તો તે આરોપીને મુક્ત કરવાના તેના સંપૂર્ણ અધિકારમાં હશે.

(૪) સંહિતાની કલમ ૨૨૭ હેઠળ પોતાના અધિકારક્ષેત્રનો ઉપયોગ કરતી વખતે ન્યાયાધીશ, જે વર્તમાન સંહિતા હેઠળ પરિષ્ઠ અને અનુભવી અદાલત છે, તે માત્ર પોસ્ટ ઓફિસ અથવા ફરિયાદી પક્ષના મુખપત્ર તરીકે કામ કરી શકે નહીં, પરંતુ કેસની વ્યાપક સંભાવનાઓ, અદાલત

સમક્ષ રજૂ કરાયેલા પુરાવા અને દસ્તાવેજોની કુલ અસર, કેસમાં દેખાતી કોઈપણ મૂળભૂત નબળાઈઓ વગેરેને ધ્યાનમાં લેવી પડશે. જોકે આનો અર્થ એ નથી કે ન્યાયાધીશે આ મામલાના ફાયદા અને ગેરફાયદાઓની ઝીણવટભરી તપાસ કરવી જોઈએ અને પુરાવાઓનું વજન કરવું જોઈએ જાણે કે તે સુનાવણી કરી રહ્યો હોય."

અદાલત એ ખૂણામાં આવે છે જ્યાં તેને પ્રશ્ન સાથે રજૂ કરવામાં આવે છે, શું પ્રથમ દષ્ટિએ કેસમાં મેનસીયા સહિત ગુનાઓના તમામ ઘટકો સામેલ છે જે માનસિક સ્તર પર કામ કરે છે?

આ હકીકતો ખરેખર આરોપની રચના અને અહીં અરજદારો/આરોપીઓને મુક્ત ન કરવાના આધારોના અસ્તિત્વને સમર્થન આપે છે.

આ સામગ્રી આમ દર્શાવે છે કે અસ્તિત્વમાં રહેવા માટે જરૂરી તમામ સામગ્રી ઘટકો ત્યાં પ્રથમ દષ્ટિએ છે. આ આરોપી/અરજદારો સામે કલમ ૩૦૪ અને ૩૮૫ હેઠળ આરોપ ઘડવા માટેનો આધાર પૂરો પાડે છે.

(ડી) નિષ્કર્ષના સંદર્ભમાં સારાંશ:

ઘટકોની પ્રાથમિક ઉપલબ્ધતા કલમ ૩૦૪ અને ૩૮૫ એટલે કે.

(૧) જો જે કૃત્ય દ્વારા મૃત્યુ થાય છે તે મૃત્યુ અથવા એવી શારીરિક ઈજા પહોંચાડવાના ઈરાદાથી કરવામાં આવે છે જેનાથી મૃત્યુ થવાની સંભાવના હોય, તો સજા આજીવન કેદ અથવા દસ વર્ષ સુધીની મુદત માટે કોઈપણ વર્ણનની કેદ અને દંડ છે; (૨) જો આ કૃત્ય એ જ્ઞાન સાથે કરવામાં આવે

છે કે તે મૃત્યુનું કારણ બની શકે છે પરંતુ મૃત્યુ અથવા એવી શારીરિક ઈજા પહોંચાડવાનો કોઈ ઇરાદો વિના કે જે મૃત્યુનું કારણ બની શકે છે, તો સજા એ કોઈ પણ વર્ણનની કેદ છે જે દસ વર્ષ સુધીની મુદત માટે હોઈ શકે છે, અથવા દંડ સાથે, અથવા બંને સાથે અને (એ) ૩૯૧ માં વ્યાખ્યાયિત કરાયેલ લૂંટ કરવામાં આવી હતી. અને (બી) તે આરોપી વ્યક્તિઓ દ્વારા કરવામાં આવ્યું હતું.

આ પૃષ્ઠભૂમિમાં, સજ્જન કુમાર (ઉપરોક્ત) અને અમરીશ દેવનારાયણ રાજપૂત (ઉપરોક્ત) માં નિર્ધારિત ગુણોત્તર વર્તમાન કેસની સામગ્રી, તથ્યો અને સંજોગોના સમૂહમાં મદદ કરતું નથી અને પરિણામે, આરોપી/અરજદારોના કારણને આગળ વધારવામાં મદદ કરતું નથી.

અલબત્ત, પ્રથમ દષ્ટિએ, રેકૉર્ડ પર ઉપલબ્ધ સામગ્રીમાંથી તમામ આવશ્યક ઘટકો અથવા ઘટકોનો ઉદભવ વિદ્વાન વકીલની દલીલોને રદ કરે છે અને વર્તમાન અરજીમાં માંગ્યા મુજબ અહીં અરજદારો/આરોપીઓને મુક્ત કરવાની વિનંતીને નકારી કાઢે છે.

૩૮. મને ડર છે કે ટ્રાયલ કોર્ટ મુખ્ય મુદ્દાઓ પર પોતાને સંબોધવામાં નિષ્ફળ રહી.

૩૯. પરિણામે, આ એપિલકેશનને મંજૂરી છે.૨૦૦૬ના સેશન્સ કેસ નં.૧૫૩ માં ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા નીચે Exh.૬ હેઠળ પસાર કરવામાં આવેલા વિવાદિત આદેશને આથી રદ કરવામાં આવે છે અને રદ કરવામાં આવે છે.અરજદારો દ્વારા દાખલ

કરવામાં આવેલી અરજી આંક.૬ અહીંથી માન્ય છે. અરજદારોને આઈ. પી. સી. ની કલમ ૩૦૪ અને કલમ ૩૯૫ હેઠળ શિક્ષાપાત્ર ગુનામાંથી મુક્ત કરવામાં આવે છે. ટ્રાયલ કોર્ટ હવે તેના મગજને લાગુ કરશે અને રેકૉર્ડ પરની સામગ્રીને ધ્યાનમાં રાખીને યોગ્ય આરોપ ઘડશે. જો રેકૉર્ડ પરની સામગ્રી આરોપપત્રમાં ઉલ્લેખિત ન હોય તેવા અન્ય કોઈ ગુનાને આકર્ષિત કરે છે, તો ટ્રાયલ કોર્ટ તેની તપાસ કરશે અને યોગ્ય આરોપ ઘડશે.

૪૦. ઉપરોક્ત સાથે, આ અરજીનો નિકાલ કરવામાં આવે છે. સીધી સેવાની મંજૂરી છે.

(જે.બી પારડીવાલા, ન્યાયમૂર્તિ.)

વિષય:—આઈપીસીની કલમ ૩૦૪ અને ૩૯૫ હેઠળના આરોપો રદ કરવા અંગેની અરજી.

This judgment has been translated using AI Tool – SUVAS.

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા

ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: *The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.*